

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti

**USPOREDBA JUŽNOSLAVENSKIH KNJIŽEVNOSTI U
UDK SUSTAVU**

Diplomski rad

Leira Harabalja

Mentori:

prof. dr. sc. Jadranka Lasić Lazić

prof. dr. sc. Zvonko Kovač

Zagreb, 2014.

Veliko hvala mr.sc. Jadranki Lisek, dr. Marku Kovačiču, Mariji Stupar
i mojim mentorima na strpljenju i nesebičnoj pomoći.

Kazalo

1. Uvod.....	4
2. Knjižnična klasifikacija.....	6
3. Vrste klasifikacija.....	7
3.1. Klasifikacija kongresne knjižnice – The Library of Congress Classification (LCC)	8
3.1.1. Pomoćne tablice u LCC.....	9
3.2. Deweyeva decimalna klasifikacija – Dewey Decimal Classification (DDC).....	10
3.3. Univerzalna decimalna klasifikacija - Universal Decimal Classification (UDC).....	14
3.3.1. Povijest i razvoj	15
3.3.2. Struktura	16
3.3.3. Pomoćne tablice	16
3.3.4. Mrežna verzija UDK	18
4. Interkulturalnost i književnost na pojedinim jezicima u perspektivi UDK	19
5. Povijest i razvoj mrežnih kataloga	22
5.1. Strojno čitljiva katalogizacija (MARC)	26
6. Primjeri klasifikacija pojedinih pisaca u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici, knjižnici Filozofskog fakulteta u Zagrebu te Knjižnicama grada Zagreba.....	28
6.1 Primjeri interkulturalnih južnoslavenskih pisaca	28
6.2. Primjeri stručne literature.....	40
6.3. Komentar o klasifikaciji stručne literature:	48
7. Zaključak	50
8. Literatura	52

1. Uvod

Klasifikacija je sredstvo unošenja reda u raznolikost pojmova ili jedinica koje raspoređuje u skupine.¹ Jednostavnije rečeno, klasifikacija je grupiranje elemenata prema njihovim karakteristikama. Klasifikacija predstavlja temeljno pomagalo u organizaciji zabilježenog znanja, a njezina uloga u knjižnicama jest da olakša pronalazak građe. One mogu biti opće i specijalne, a cilj je općih sve predmete obuhvatiti podjednako, dok se specijalne bave užim predmetima. Najpoznatije su Univerzalna decimalna klasifikacija, Klasifikacija Kongresne knjižnice u Washingtonu i Deweyeva decimalna klasifikacija.

Knjižnični katalog odraz je vremena u kojem je nastao, odnosno podložan je istim onim strukturalnim promjenama kojima je podložna i materija koju obrađuje. Govori nam kakva je bila politička situacija u datom trenutku, ali i o snalažljivosti klasifikacijskog stručnjaka. Klasifikacija hrvatskog jezika i književnosti raspadom Jugoslavije doživjela je drastičnu promjenu. Nakon raspada Jugoslavije južnoslavenske književnosti nisu više mogle ostati klasificirane pod istom oznakom, no trebale su proći godine i brojni kongresi da se hrvatska, srpska, crnogorska, slovenska i bosanska književnost uvrste kao zasebne kategorije. Zbog strogosti bivšeg režima kod katalogiziranja određenih pisaca, postojanje je mnogima od tih književnosti priznato tek nakon Domovinskog rata.

Također, katalozi i informacije o knjigama bili su podložni cenzuri. U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu priređena je 1990. godine prva izložba knjiga koje su tiskane izvan zemlje i tada su mnogi građani prvi put saznali za Vinka Nikolića, Juru Petričevića, Bogdana Radicu, Antu Ciligu i mnoge druge vrlo plodne pisce i znanstvenike². Knjižnice koje su dotad krišom ili uz znanje policije čuvale te knjige u svojim spremištima, odjednom postaju glavni izvori informacija za jedan javnosti dotad nedostupan fond književnog stvaralaštva.

Brojni pisci (npr. Ivo Andrić, Simo Matavulj, i dr.) su uvijek i svugdje bili podijeljeni između hrvatske i srpske književnosti, kao i mnogi drugi pisci iz starih razdoblja, koja su

¹ Univerzalna decimalna klasifikacija : hrvatsko džepno izdanje / prijevod s engleskog Jelica Leščić. Zagreb : Naklada Nedičko Dominović, 2003.

² Stipčević, A. Cenzura u knjižnicama. Zagreb : Zavod za informacijske studije, 1992.

danas hrvatska, srpska, crnogorska, bosanskohercegovačka i bosanska književnost, a koji klasifikatore često dovode u nedoumicu. Otežavanju pridonosi i srodnost tih jezika i nemogućnost da tekst pripada dvojim jezicima, pa je ponekad teško naći odgovarajuću stručnu oznaku.

Ne treba zanemariti ni preference pisaca, koji imaju pravo sebe smatrati pripadnikom nekog naroda, pisati jezikom drugim od svojeg materinjeg ili se jednostavno preseliti u drugu državu i dobiti drugo državljanstvo. Na prostorima bivše Jugoslavije to predstavlja poseban izazov za klasifikacijske stručnjake. Kao što manji narodi teže k većima, kao što manje kulture i manji jezici teže k većima, tako i transkulturalni pisci teže k većim kulturama i pišu na njihovim jezicima. U zadnje vrijeme to se sve više odnosi na engleski pomoću kojeg pisci dopiru do većeg broja čitatelja i imaju veće mogućnosti za dobre ugovore i dobro dotirane nagrade. Drugim riječima, mnogi daroviti pripadnici malih kultura imaju veće mogućnosti da budu priznati ukoliko ne ističu kulturu iz koje su potekli, pogotovo ako te male kulture nisu kulturno osviještene. Lako je na globalnom planu naći primjere pisaca koji pišu na engleskom iako im to nije materinski jezik, počevši od Josepha Conrada pa do Khaleda Hosseinija ili pak na francuskom od Eugenea Ionesca do Milana Kundera. Prvi su korejski pisci pisali na kineskom, kao Kim Si-seup, a islandski pisac Gunnar Gunnarson pisao je na danskom. U svim tim slučajevima riječ je o krupnom iskoraku jer predstavlja potpunu promjenu kulture i jezika.

Neki se pisci, umjetnici i obični građani kod prelaska na drugu kulturu i drugi jezik opredjeljuju na odustajanje od vlastite kulture, što podrazumijeva promjenu imena i identiteta. Za razliku od Josepha Conrada koji jedino porijeklom pripada poljskoj kulturi, Gunnar Gunnarson može se opisati jedino kao islandski pisac danskog izričaja jer su mu i teme i ime islandske, tim više što je u kasnijoj fazi vlastita djela prevodio na islandski. Meša Selimović sebe je smatrao pripadnikom srpske literature i Srbinom, iako nije pisao srpskim standardom. Svaki pisac koji želi steći šire priznanje mora u nekoj mjeri istupiti iz strogo nacionalnih okvira, no rijetki uspiju uravnotežiti dvije zadane kulture i pragmatični svijet u kojem treba preživjeti.

U južnoslavenskim okvirima riječ je, međutim, o vrlo sličnim jezicima među kojima je razlika česta prijeporna tema među lingvistima. Predstavljati istovremeno bilo koje dvije ili više kultura – crnogorsku, bosansku, srpsku ili hrvatsku – nije takav jezični podvig koliko kulturološki. Ne izjasni li se sam autor kako ga treba klasificirati, to se može postići jedino

analizama koje ovise o stručnjacima i o očekivanim rezultatima. Brojni ratovi na južnoslavenskim područjima i politička orijentacija književnika također su pridonijeli nesuglasicama u klasifikaciji književnika.

U ovom radu bit će uspoređene klasifikacije raznih interkulturnih južnoslavenskih pisaca u *online* katalozima triju reprezentativnih knjižnica: Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici, Knjižnici Filozofskog fakulteta u Zagrebu i u Knjižnicama grada Zagreba.

2. Knjižnična klasifikacija

KLASIFIKACIJA – lat. *classis* – razred, grupa životinja, biljaka, predmeta, pojava koje posjeduju neka zajednička obilježja, a drugi dio složenice dolazi od lat. glagola *facio, facere* što znači – činiti, raditi³

Općenito gledano, klasificiranje je svrstavanje pojmova, ideja ili stvari koje povezuju zajedničke ili slične karakteristike, a to podrazumijeva i odvajanje onih koji su različiti. Pri definiciji klasifikacije iz bilo kojeg područja, dolazimo do toga da određujemo kriterije prema kojima se pojave ili predmeti svrstavaju u skupine. Dakle, osnovna svrha klasifikacije jest stvoriti određeni poredak među predmetima ili skupinama. Klasifikacija u bibliotekarstvu predstavlja metodu ili sustav prema kojem se građa raspoređuje na police, sastavljaju bibliografije ili se izrađuju katalozi.

Klasifikacijska shema pojmove uređuje sistematski, nastojeći uspostaviti identičnu logičku strukturu u zbirci informacijskih objekata, tako da oni budu sistematski prezentirani u bazi podataka ili u nekom izvoru informacija na internetu.

Knjižnična klasifikacija može se opisati kao sustav obilježavanja i organizacije knjižnične građe prema temi ili kao aktivnost kojim se knjizi ili nekoj drugoj jedinici iz knjižničnog fonda dodjeljuje klasifikacijska oznaka (ili više njih), koja upućuje korisnika o sadržaju jedinice. Danas je klasifikacija osnovno pomagalo u organizaciji znanja, olakšava pronalaženje građe, a sastavlja je knjižnični katalogizator.

³ Klaić, B. Rječnik stranih riječi. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1982. Str. 694

Dobra knjižnična klasifikacija uvijek je bogata reprezentacija svega onoga što je u nekom području važno znati i komunicirati: otkrića, činjenice, analize, teorije, metode, itd. Jednom zabilježena klasifikacija nekog područja prikazuje principe na kojima počivaju pravilnosti pojava i osobine klasificiranih entiteta. Na osnovu ovoga, mnoge nove pojave i principi mogu biti objašnjene i postati očigledne.⁴

3. Vrste klasifikacija

Knjižnična klasifikacija postupak je razvrstavanja sadržaja prema unaprijed određenim kriterijima (strukama) koji se provodi označivanjem umjetnim jezikom određenoga klasifikacijskog sustava. Rezultat klasifikacije iskazan je kroz stručne skupine i podskupine poredane u stručnom katalogu. U klasifikaciji svaka stručna skupina ima svoju pojmovnu, jezičnu i znakovnu strukturu koja je strogo određena i kontrolirana klasifikacijskim tablicama. Prednosti su knjižničarske klasifikacije, kao pomagala za označivanje, univerzalna čitljivost simbola, kratkoća oznake i velika mogućnost primjene.

Osnovni problem koji se javlja kod stručnog označivanja građe jest to što su klasifikacije teorijski ili filozofski utemeljene sheme konstruirane na deduktivan način i stoga ograničene svojom nepromjenjivom strukturom, količinom propisanih pojmova i samom strukturom oznaka.⁵ Međutim, logično raspoređivanje predmeta u skupine moguće je provesti samo djelomično. Tako ni Deweyeva klasifikacija, a onda ni Unverzalna decimalna klasifikacija, ne slijede doslijedno logičnu podjelu ni na globalnoj, a ni na posebnim podjelama.⁶

⁴ Lasić Lazić, J, Slavić, A. Kako u organizaciji informacija i znanja treba razumijevati, koristiti i proučavati knjižničnu klasifikaciju.// Informatologia. 37. 2004, 4, str. 270.

⁵ Gabriel, D.-M. Primjena UDK pri klasifikaciji knjižnične građe iz arheologije i srodnih znanstvenih područja u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici. // Vijesnik bibliotekara Hrvatske. 49, 3/4(2006), str. 101 -102.

⁶ Lasić-Lazić, J. Znanje o znanju. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1996.

3.1. Klasifikacija kongresne knjižnice – The Library of Congress Classification (LCC)

Sustav knjižnične klasifikacije koji je razvila Kongresna knjižnica. Najviše ga koriste sveučilišne knjižnice u Sjevernoj Americi, ali i nekolicina drugih zemalja (Australija i Tajvan). Većina ostalih knjižnica i dalje koristi stariju, Dewyevu decimalnu klasifikaciju.

Osmislio ju je Herbert Putnam 1897., uz savjete Charlesa Cuttera, pod utjecajem Dewyevе decimalne klasifikacije, upravo za uporabu u Kongresnoj knjižnici. Ovo je osobito važno, jer nijedan drugi sustav nije bio utemeljen na stvarnom fondu knjiga i pojedinačnom ispitivanju tako velike i reprezentativne zbirke knjiga.⁷ Ovaj se sustav, dakle, razlikuje od ostalih po tome što je namijenjen samo za jednu knjižnicu, bez pretpostavke da će se nekad koristiti i u drugima.

Enumerativnost je vjerojatno najvažnija crta LCC-a. LCC je najbolji primjer enumerativne klasifikacije, to jest klasifikacije koja nabraja. Ovaj sustav je potpuna suprotnost analitičko-sintetskim sustavima kao što je UDK.⁸ To jest, vodi se onim jedinicama koje su u fondu pojedine knjižnice, a ne svjetskom klasifikacijom znanja.

Sustav LCC dijeli ljudsko znanje na dvadeset i jednu osnovnu kategoriju, od kojih je svaka označena velikim slovom engleske abecede (npr. A – općenito, B – filozofija, psihologija, religija, C – povijest, D – svjetska povijest i povijest Europe, E – povijest Amerike, P – jezik i književnost, itd.). Zatim se te osnovne kategorije dijele dalje na podskupine, koje označavaju kombinacije dva ili ponekad tri slova, od kojih je prvo uvijek ono isto koje obilježava glavnu skupinu. Svaka podskupina uključuje hijerarhijsku organizaciju unutar osnovne teme, to jest, logičan raspored od općeg ka preciznijem i od teorijskog znanja ka praktičnom. Svaki takav predmet ima svoj broj sastavljen od četiri brođčane znamenke koje mogu dodatno biti proširene decimalama ili biti kombinirane sa slovom, npr. B72 ili K535. Potpuna kombinacija brojeva i slova odgovara nekom sadržaju i istovremeno je signatura koja govori gdje se što nalazi u knjižnici. Svaka glavna skupina ima svoje kazalo, a zajedničko kazalo za cijelu klasifikaciju ne postoji.

⁷ Žuljević, E. Savremeni bibliotečki klasifikacioni sistemi. Sarajevo : Društvo bibliotekara Bosne i Hercegovine, 1988. str. 103.

⁸ Broughton, V. Essential Classification.. New York : Neal - Schuman Publishers, Inc, 2004. str. 147.

U skupini za jezik i književnost (P), Slavenska, Baltička i Albanska književnost nalaze se u podskupini PG.

Slika 1. Tablica podskupine PG⁹:

Subclass PG	
PG1-9665	Slavic. Baltic. Albanian
PG1-7925	Slavic
PG1-499	Slavic philology and languages (General)
PG500-585	Slavic literature (General)
PG601-716	Church Slavic
PG(771)-(799)	Bulgarian Church Slavic
PG801-1146	Bulgarian
PG1151-1199	Macedonian
PG1201-1749	Serbo-Croatian
PG1801-1962	Slovenian
PG2001-2826	Russian language
PG2830-2847	Belarusian
PG2900-(3698)	Russian literature
PG2900-3190	History and criticism
PG2900-2998	General
PG3001-3026	Special periods
PG3041-3065	Poetry
PG3071-3089	Drama
PG3091-3099	Prose
PG(3100)-(3155)	Folk literature Including texts

3.1.1. Pomoćne tablice u LCC

Kod klasifikacije kongresne knjižnice ne postoje pomoćne tablice nalik onima u UDK i ne mogu se koristiti u svim skupinama. Kako su se njihove tablice razvijale u osobitim uvjetima, nije bilo zajedničke forme pa zato i nije došlo do geografskih, kronoloških, formalnih i drugih podjela. LCC se po korištenju tablica razlikuje od svih ostalih klasifikacija. U većini slučajeva obično se radi o poznatim pojmovima kao što su vrijeme, mjesto ili oblik koje se koriste u nutar cijelog sustava. Tako je barem kod ostalih sustava. Kod korištenja pomoćnih tablica u LCC glavni problem je nedostatak uputa u sadržaju, a njihovo korištenje nije intuitivno kako su izdavači zamislili, pa se početnici lako mogu zbuniti. Glavni princip u korištenju ovih tablica je ideja o substituciji.¹⁰

⁹ Library of Congress Classification Outline. //The Library of Congress. Dostupno na: http://www.loc.gov/aba/cataloging/classification/lcco/lcco_p.pdf (29.09.2013.)

¹⁰ Broughton, V. Essential Classification. New York : Neal - Schuman Publishers, Inc, 2004. str. 164.

Klasifikacija Kongresne knjižnice tako je potvrdila svoj enumerativni karakter i izgubila one prednosti koje pružaju tipizirane podjele i opće pomoćne tablice. Pomoćne tablice u LCC broje se u tisućama jer ih je zbog navedene metodologije bilo potrebno mnogo. Ovakve tablice potrebne su da bi se objasnile sve varijacije i da bi svaka skupina mogla biti neovisna, tako da postoje tablice s geografskom potpodjelom (imaju dva načina organiziranja podjela: od općeg ka pojedinačnom i prema abecednom redu), s podjelama forme i predmeta (ove su najuobičajenije i dopuštaju dodavanje pojmova kao što su statistika, društva, rječnici, periodi i mjesta), podjele koje su osobite za određenu temu (kao što su osiguranje, porezi, nekretnine itd.) i kombinirane pomoćne tablice s djelima individualnih autora koje su uobičajene (one omogućavaju organiziranje zbirki i izbora djela, prijevoda itd.)¹¹

Zaključno, LCC nije najbolji izbor za klasificiranje hrvatskih ili interkulturalnih književnika, čak ni književnosti općenito, jer u njoj još nije raščlanjen ni srpski i hrvatski jezik, nego i dalje zadržava srpskohrvatski, a i područje južnoslavenskih jezika općenito je slabo zastupljeno. Nadalje, češki i slovački jezik u odvojenim su skupinama (*PG4001-5146 Czech* i *PG5201-5546 Slovak*) iako se Čehoslovačka raspala 1993. (što je blisko godini raspada Jugoslavije), ali hrvatski i srpski su i dalje ostali u istoj skupini, dok je slovenski jezik zaseban. Budući da je LCC osmišljen upravo za Kongresnu knjižnicu, pretpostavit ćemo da nije bilo potrebe za produblivanjem klasifikacije južnoslavenskih jezika jer je broj jedinica s tog područja u fondu jednostavno premalen.

Očita je povezanost jezične i bibliotečke klasifikacije.

3.2. Deweyeva decimalna klasifikacija – Dewey Decimal Classification (DDC)

Deweyeva decimalna klasifikacija (ili Deweyev decimalni sustav, DDC) je najrašireniji i najstariji knjižnični sustav klasifikacije na svijetu koji se još koristi. To je sustav koji je najpoznatiji izvan svijeta knjižnice.

Ovaj je sustav sastavio Melvil Dewey 1876. godine dok je još bio student sveučilišta u Massachusettsu i aktivno je sudjelovao u njezinom razvoju sve do svoje smrti 1931. godine.¹² Doživjela je različite ocjene. Na konferenciji bibliotekara u Londonu ocijenjena je kao

¹¹ Broughton, V. *Essential Classification*. New York : Neal - Schuman Publishers, Inc, 2004. str. 164.

¹² Broughton, V. *Essential Classification*. New York : Neal - Schuman Publishers, Inc, 2004. str. 177.

klasifikacija s kojom bibliotekar lako radi, na koju su čitaoci navikli i koja ima 'potpuno filozofsku osnovu', da bi četrnaesto izdanje (iz 1946. godine) doživjelo kritiku u članku koji je nosi naslov 'Epitaf za mrtvu klasifikaciju'.¹³

Redovito se revidira svakih sedam godina da bi ostala u tijeku s napretkom znanosti, a zadnje revidirano izdanje objavljeno je 2003. godine. U uvodu svojoj klasifikaciji Dewey ističe važnost klasifikacije za slaganje knjiga na police prema stručnim skupinama koje korisniku omogućuju uvid u količinu knjiga za područja koje knjižnica ima.¹⁴

Temelj DDC je organizacija svih znanja u deset glavnih skupina koje su obilježene arapskim brojevima, a svaka glavna skupina sadrži deset podskupina, od kojih svaka opet sadrži deset sekcija. Cijeli sustav može se prikazati pomoću deset glavnih skupina, sto podskupina i tisuću sekcija. Uz uporabu decimale, DDC je numerički sustav i isto tako hijerarhijski organiziran sustav u kojem su predmeti međusobno dobro povezani. Elementi iz različitih dijelova sustava spajaju se i tako nastaje broj koji opisuje sadržaj predmeta.

Strukturu klasifikacijskog sustava čine glavne tablice 0 – 9 i pomoćne tablice: oblik, mjesto, podjela književnosti, podjela jezika, etničke zajednice, osobe, jezici. Brojevi iz pomoćnih tablica ne mogu stajati samostalno.

¹³ Žuljević, E. Savremeni bibliotečki klasifikacioni sistemi. Sarajevo : Društvo bibliotekara Bosne i Hercegovine, 1988. str. 46.

¹⁴ Lasić-Lazić, J. Znanje o znanju. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1996.

Primjer 1. Tablica glavnih skupina DDC¹⁵:

000 Computer science, information & general works
100 Philosophy & psychology
200 Religion
300 Social sciences
400 Language
500 Science
600 Technology
700 Arts & recreation
800 Literature
900 History & geography

Slika 2. Primjer mrežne verzije DDC

Dewey Decimal Classification

891	East Indo-European and Celtic literatures
891.8	Slavic (Slavonic) literatures
891.81	Bulgarian literature and related South Slavic literatures
891.82	Serbian literature
891.83	Croatian literature
891.84	Slovenian literature
891.85	Polish literature and related West Slavic literatures
891.86	Czech literature
891.87	Slovak literature
891.88	Wendish (Lusatian, Sorbian) literature
891.89	Polabian literature

Djela se klasificiraju prema predmetu (osim skupine 000 i 800) i tako nastaje oznaka s tri znamenke. Decimalna točka stavlja se iza prve tri znamenke. Kada knjige obrađuju isti predmet, imaju isti klasifikacijski broj, a drugi red u klasifikacijskoj oznaci sadrži prva slova autorovog prezimena ili naslova ukoliko autor nije poznat. Mjesto knjige na polici određeno je knjigama koje je okružuju, tj. knjige dobivaju oznaku sadržaja, a ne oznaku police, pa će knjigama o algebri uvijek prethoditi knjige o teoriji brojeva, a slijedit će ih knjige iz geometrije.

¹⁵The Ten Main Classes. // Dewey Decimal Classifications Summaries. Dostupno na: <http://www.oclc.org/dewey/resources/summaries.en.html#ten> (29.09.2013.)

Dobre strane DDC su očite. Glavne prednosti su mu univerzalnost i gostoljubivost, uz jednostavno i lako shvatljivo označavanje.

Prednost DDC nad LCC njezina je univerzalnost, jednostavnost i struktura sustava koja omogućava daljnje proširivanje. Zbog korištenja faseta, DDC i UDK mnogo su fleksibilnije, a LCC je takoreći u potpunosti enumerativna klasifikacija, npr. geografija je podijeljena prema kontinentima, a društvene znanosti prema disciplinama. DDC je nemoguće prilagoditi razvoju i razvitku znanstvenih disciplina kao što su strojarstvo i informatika.

Primjer 2. Tablica slavenskih književnosti¹⁶:

891	East Indo-European and Celtic literatures
891.8	Slavic (Slavonic) literatures
891.81	Bulgarian literature and related South Slavic literatures
891.82	Serbian literature
891.8208	Serbian literature collections
891.821	Serbian poetry
891.823	Serbian fiction
891.83	Croatian literature
891.8308	Croatian literature – collections
891.831	Croatian poetry
891.833	Croatian fiction
891.839	Bosnian literature
891.84	Slovenian literature
891.85	Polish literature and related West Slavic literatures
891.86	Czech literature
891.87	Slovak literature
891.88	Wendish (Lusatian, Sorbian) literature
891.89	Polabian literature

¹⁶ East Indo-European and Celtic literatures. // Dewey Decimal Classification. Dostupno na: <http://dewey.info/class/891.8/e23/2012-10-24/about.en> (29.09.2013.)

Glavni nedostatak DDC jest razdvojenost lingvistike i književnosti, koje su srodne skupine i različiti kriteriji pri raščlanjivanju pojedinih srodnih stručnih skupina (npr. filologije, književnosti, povijesti i sociologije). Što se tiče podobnosti za klasifikaciju južnoslavenskih književnosti, ima odvojene oznake za srpsku, hrvatsku, bosansku i slovensku književnost u kategoriji bugarskih i južnoslavenskih književnosti, ali kako je sam sustav klasifikacije teško prilagodljiv i nefleksibilan, zaključujemo da bi bio praktičniji sustav koji pruža mogućnost kombiniranja zemlje, jezika i književnosti određenog jezika na području neke zemlje, kao i manjinsku književnost. V. Broughton ističe:

„U strukturi DDC ništa nije osobito inovativno ni neobično i čini se da Dewey nije mnogo razmatrao redoslijed glavnih klasa. Ono što nazivamo humanističkim znanostima (filozofiju, teologiju, jezik i književnost, povijest itd.) su rasute po cijelom sustavu tablica, a jezik i književnost su apsolutno odvojeni, dok su sve matematičke, fizičke i biološke znanosti stisnute u jednu klasu, isto kao i medicina, inženjerstvo, poljoprivreda, tehnologija i industrija rukotvorstva. Iako zadovoljava osnovne potrebe, red u glavnim klasama zloglasan je po svojoj složenosti i čini se da nema klasifikacije koja u tome ne bi bila bolja od Deweyeve.“¹⁷.

Ovaj citat najbolje je objašnjenje zašto DDC nije pogodna za klasificiranje pisaca s južnoslavenskog područja, koje se u zadnjih osamdesetak godina često mijenjalo. Južnoslavenskom području potreban je klasifikacijski sustav koji je fleksibilan i koji omogućava kombiniranje jezika i naroda, a osobito književnosti i jezika.

3.3. Univerzalna decimalna klasifikacija - Universal Decimal Classification (UDC)

UDK nastala je kao složenija inačica DDC, koja objedinjuje osnovne brojeve s odabranim interpunkcijskim znakovima. Najrazvijeniji je decimalni klasifikacijski sustav primijenjiv na cjelokupno ljudsko znanje koji su krajem 19. stoljeća osmislili Paul Otlet i Henri la Fontaine, belgijski bibliografi. UDK je hijerarhijska klasifikacija što znači da se svaka skupina može dalje dijeliti na svoje logične sastavne dijelove. UDK je živ klasifikacijski sustav, što znači da je podložan izmjenama i dopunama koje nastaju iz potrebe da se prilagođava potrebama korisnika, da se prate promjene u društvu i razvoj znanosti.

¹⁷ Broughton, V. Essential Classification. New York : Neal - Schuman Publishers, Inc, 2004. str. 179.

Hijerarhijska struktura pomaže pri bilježenju širih i užih pojmova i dopušta kombiniranje glavnih i pomoćnih oznaka za detaljnije izražavanje sadržaja. Opće pomoćne oznake primjenjive su u cijelim glavnim tablicama, a posebne pomoćne oznake samo u pojedinim skupinama. Postoji potpuno, srednje i skraćeno izdanje UDK sheme, a UDK tablice dostupne su u tiskanom i strojno čitljivom obliku te se učestalo prerađuju i osuvremenjuju izdavanjem izmjena i dopuna sheme.¹⁸

3.3.1. Povijest i razvoj

Otlet i La Fontaine 1895. godine u Bruxellesu osnovali su Međunarodni institut za bibliografiju, s ciljem izrade bibliografije svih dotad zapisanih ljudskih znanja, bez obzira na oblik (slike, zemljopisne karte, zvučna građa), mjesto ili vrijeme nastanka. Da bi to ostvarili bio im je potreban fleksibilan klasifikacijski sustav kakav tada još nije postojao. Otlet je 1895. godine od Deweya dobio dopuštenje da prevede njegovu klasifikaciju na francuski. Vodeći se Deweyevim klasifikacijskim sustavom koji su izmijenili i proširili, stvorili su UDK. Prvo izdanje UDK objavljeno je od 1904. do 1907., s naslovom „Priručnik univerzalnog bibliografskog pregleda“, dok se naziv UDK javlja već u drugom upotpunjenom izdanju objavljenom od 1927. do 1933. godine.

Kako znanost stalno napreduje, dolazi do novih otkrića, ali i zbog razvoja društva što vodi do nastajanja novih kultura, struktura i odnosa, UDK je podložan konstantnim promjenama pa ga je nužno redovito revidirati i proširivati postojeće UDK kategorije kako bi se taj razvoj pratio, a to olakšava fleksibilna struktura UDK.

Dopunama i izmjenama bavi se UDK konzorcij, koji jedanput godišnje izdaje priručnik sa svim promjenama i dopunama u sustavu. Međunarodna dokumentacijska i informacijska federacija (FID) vodila je UDK od 1900. do 1992. godine, kada je postalo jasno da će za primjenu i vođenje biti nužna financijski samostalna organizacija (koja se financira iz godišnje članarine izvršnih članova koju plaća svaki nakladnik) i tako je utemeljen Konzorcij za UDK, koji je od 1. siječnja 1992. vlasnik UDK klasifikacije. Međutim, UDK Konzorcij ne tiska tablice nego ih objavljuju nakladnici od kojih svatko ima vlasničko pravo na podatke na određenom jeziku.

¹⁸ Gabriel, D.-M. Primjena UDK pri klasifikaciji knjižnične građe iz arheologije i srodnih znanstvenih područja u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici. // *Vijesnik bibliotekara Hrvatske*. 49, 3/4(2006), str. 102.

3.3.2. Struktura

Otlet i La Fontaine u UDK su vidjeli taksonomiju ljudskog znanja koje se može izraziti međunarodnim jezikom – brojevima. Također su uvidjeli da bi, radi mogućnosti proširenja, decimalni brojevi mogli zadovoljiti potrebe bibliografa, a ne samo knjižničara. Ova se klasifikacija koristi diljem svijeta i u cijelosti ili dijelom je objavljena na četrdeset različitih jezika. Koriste je također dokumentacijski centri i knjižnice u sto trideset zemalja diljem svijeta. Knjižnične zbirke indeksirane UDK sustavom mogu se pronaći u mrežnim katalozima brojnih knjižnica te u bazama podataka.

UDK je univerzalan sustav zato što taj jedan klasifikacijski sustav pokriva cjelokupno ljudsko znanje. Primjenjiv je u mnogim situacijama, za organizaciju i specifikaciju velikih zbirki, dokumenata, računalnih datoteka ili informacija koje se stvaraju u elektroničkom obliku. UDK klasifikacija fleksibilna je jer omogućava okupljanje svih uputnica na pojedini predmet, te tako olakšava predmetnom specijalistu pronalaženje informacija. UDK redosljed uvrštavanja u pravilu bi trebao slijediti redosljed navođenja UDK oznaka u UDK tablicama: jezik–oblik–mjesto–rasa/narod–vrijeme–složena oznaka s : – složena oznaka s / – jednostavna oznaka – složena oznaka s : – jednostavna oznaka i opća oznaka za jezik itd. Naravno da iz ovog redosljeda knjižnica odabire one elemente koji su zastupljeni u UDK oznakama njezinog fonda.

Zbog logičnog hijerarhijskog sustava i analitičko-sintetske prirode, pogodan je za organizaciju zbirki, kao i za pretraživanje dokumenata. UDC je strukturiran na takav način da se lako mogu uklopiti nova područja znanja. Sam zapis ne ovisi o nekom osobitom jeziku ili programu, budući da se sastoji od arapskih brojeva i interpunkcijskih znakova.

3.3.3. Pomoćne tablice

UDK je sastavljena od glavnih i pomoćnih tablica. Glavne su tablice označene brojevima od 0 do 9 (koji se smatraju decimalnim brojevima) i pojmovno sadrže znanosti, djelatnosti i umjetnosti. Svaka od 10 glavnih skupina dijeli se na 10 podskupina, koje se dalje dijele na 10 manjih skupina sve dok se tako ne dođe do najužih pojmova. Radi bolje preglednosti iza svakog trećeg broja stavlja se točka.

Pomoćne tablice mogu biti opće i specijalne. One sadrže elemente koji su zajednički mnogim raznim predmetima. Opće pomoćne tablice mogu se kombinirati sa svim skupinama glavnih tablica i zato se objavljuju kao posebna cjelina, dok su specijalne tablice vezane

isključivo za određene skupine unutar glavnih tablica pa se tiskaju unutar njih. Pomoćne tablice za jezik, čija je zadaća da označe jezik na kojem je neko djelo objavljeno, razvijene su prema slijedu 820/899 književnosti, tako da je prvi broj u klasifikacijskoj oznaci za neku književnost zamijenjen znakom jednakosti (830 označava njemačku književnost, pa stoga =30 označava njemački jezik. U slučaju dvojezičnih ili višejezičnih izdanja, svaki se jezik označava posebno. Prema tablicama za jezik, stavljanjem oznake u zagrade, praktično je izvedena tablica za rase i narode, pa je npr. (=30) oznaka za Nijemce.

Ipak, kako red navođenja općih pomoćnih tablica nije strog, klasifikatoru je dopušteno da donekle sam određuje red navođenja pomoćnih tablica, što može dovesti do toga da se za istu jedinicu koriste razni sljedovi dijelova klasifikacijske oznake.

Primjer 3. Glavne skupine UDK¹⁹:

0	Općenito. Znanost i znanje. Organizacija. Informacija. Dokumentacija. Knjižničarstvo. Institucije. Publikacije.
1	Filozofija. Psihologija.
2	Religija. Teologija.
3	Društvene znanosti. Statistika. Politika. Ekonomija. Trgovina. Pravo. Vlada. Vojni poslovi. Socijalna skrb. Osiguranje. Obrazovanje. Folklor.
4	Slobodno.
5	Matematika i prirodne znanosti.
6	Primijenjene znanosti. Medicina. Tehnologija.
7	Umjetnost. Rekreacija. Zabava. Sport
8	Jezik. Lingvistika. Književnost.
9	Geografija. Biografije. Povijest.

Književnost i jezikoslovlje tvore skupinu 8, koja se može kombinirati s općim pomoćnim brojevima za mjesto, narod, vrijeme i jezik te sa specijalnim pomoćnim tablicama za književne rodove i vrstu.

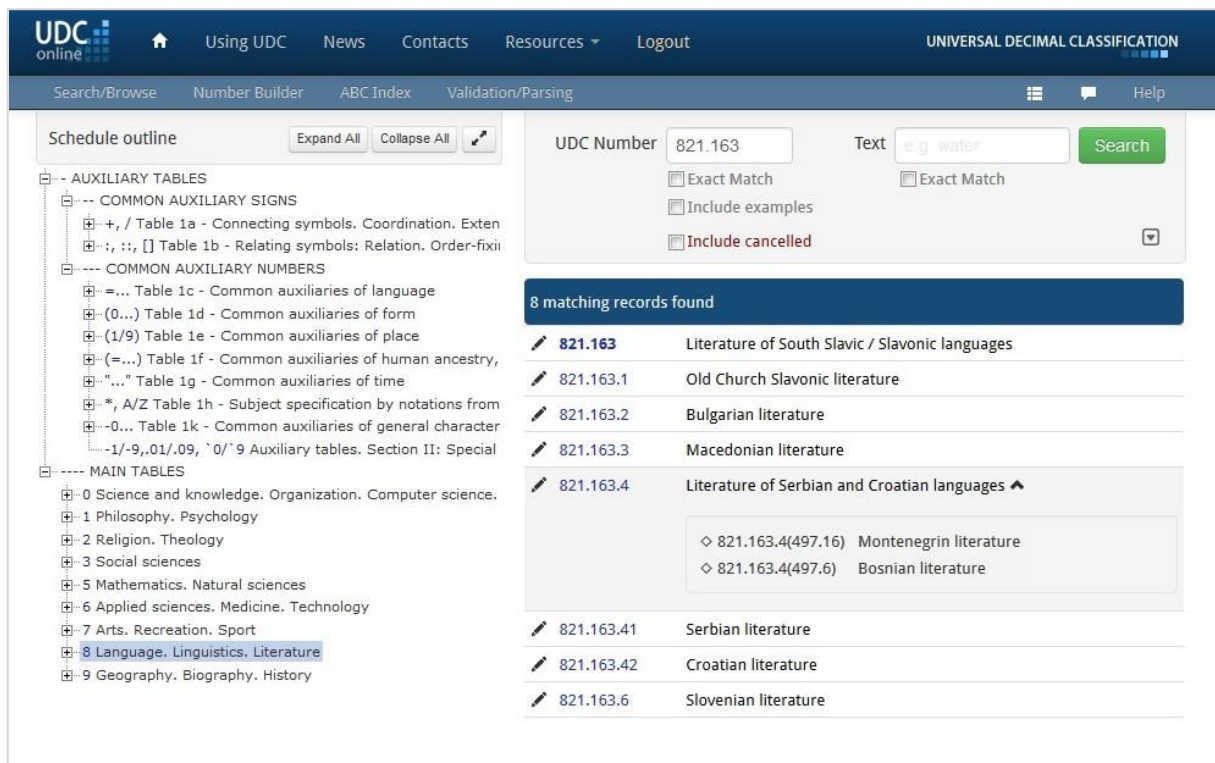
¹⁹ Univerzalna decimalna klasifikacija : hrvatsko džepno izdanje / prijevod s engleskog Jelica Leščić. Zagreb : Naklada Nedičko Dominović, 2003.

3.3.4. Mrežna verzija UDK

Od dvadeset šestog kolovoza 2013. godine moguće je pristupiti demo verziji mrežnih potpunih UDK tablica (iako zasad samo s računala u institucijama putem dobivene lozinke), koja bi uvelike mogla ubrzati proces klasifikacije.

U mrežnoj verziji nudi se mogućnost upisivanja određene klasifikacije u polje za pretraživanje, a nudi se i mogućnost pretraživanja po predmetu (npr. more, književnost ili Njemačka).

Slika 3. Podjela južnoslavenskih književnosti²⁰.

The screenshot displays the UDC online interface. On the left, there is a 'Schedule outline' with expand/collapse buttons and a tree view of auxiliary and main tables. The '8 Language. Linguistics. Literature' table is selected. On the right, a search bar contains 'UDC Number' 821.163 and 'Text' 'e.g. water'. Below the search bar, there are checkboxes for 'Exact Match', 'Include examples', and 'Include cancelled'. A blue banner indicates '8 matching records found'. The results list includes:

- 821.163 Literature of South Slavic / Slavonic languages
- 821.163.1 Old Church Slavonic literature
- 821.163.2 Bulgarian literature
- 821.163.3 Macedonian literature
- 821.163.4 Literature of Serbian and Croatian languages
 - 821.163.4(497.16) Montenegrin literature
 - 821.163.4(497.6) Bosnian literature
- 821.163.41 Serbian literature
- 821.163.42 Croatian literature
- 821.163.6 Slovenian literature

Ovaj način podjele književnosti vrlo je pregledan, jer za razliku od mrežnih verzija DDC i LCC, nastavlja prikazivati glavnu podjelu, umjesto da pri pretraživanju otvara novi prozor s dubljim klasifikacijama, a pritom napušta stranicu s glavnom podjelom. Također, mrežna verzija UDK nudi mogućnost izrade novih brojeva za vlastite potrebe i njihovo spremanje.

Kako je na području Hrvatske, Srbije, Bosne, Crne Gore i Slovenije dolazilo do čestih sukoba i promjena vlasti, a time i jezika, UDK je najpogodniji klasifikacijski sustav za obradu

²⁰ English UDC online. Demo verzija dostupna na: <http://www.udc-hub.com/en/login.php>

južnoslavenskih pisaca i književnosti, zbog ažurnosti i fleksibilnosti (mogućnosti da kombinira oznaku za zemlju, jezik i književnost određenog jezika na području neke zemlje, kao i manjinsku književnost) koje su glavne osobine UDK. UDK je preuzela najbolje osobine DDC (kazalo, jednostavno označavanje, pomoćne tablice). Također, UDK je vrlo prilagodljiva za strojnu obradu podataka i zato se pretpostavlja da će još mnogo godina biti u upotrebi.

4. Interkulturalnost i književnost na pojedinim jezicima u perspektivi UDK

Transkulturalnost na balkanskim prostorima vezana je za multikulturalnost koja se sastoji od nedefinirano razgraničenih kultura s emotivnom pozadinom više nego na etnohistorijskom, osobito u razgraničenju crnogorskog jezika i kulture od srpskog, bosanskohercegovačkog od hrvatskog, pa i bosanske kulture od hercegovačke, gdje nema čak ni jezičnog uporišta. Svaka zadana skupina, prema etničkom, jezičnom, vjerskom ili nekom drugom kriteriju zahtijeva priznanje, a svaka od njih može u sebi sadržavati podskupinu koja se sastoji od nekih drugih zadanih skupina pa neki pisac primjerice može biti pripadnik muslimanske manjine u srpskom dijelu Bosne i Hercegovine, koji piše na srpskom ili može biti pripadnik srpske manjine u hrvatskom dijelu, koji piše na bošnjačkom. Gotovo da svaki pisac stoga predstavlja kategoriju za sebe.

Takva je situacija znatno drugačija na prostorima koji obuhvaćaju međusobno nesporazumljive jezike, koje je dakle lakše razgraničiti a pogotovo kad obuhvaća fizički prelazak pisca u drugu, prestižniju kulturu, primjerice na tursko-grčko-kurdsko-armenskom prostoru, gdje bi Yaşar Kemal mogao eventualno inzistirati na tome da se smatra kurdskim piscem, no gdje bi klasifikator lako mogao zanemariti takav zahtjev i osloniti se na kriterij jezika, po kojem je Kemal isključivo turski pisac. Balkan tako pruža plodnije tlo za potencijalne falsifikatore transkulturalnosti i multukulturalnosti, bilo da to čine smjerano ili ih takvima proglasi kasnija kritika.

Transkulturalnost je najčešća u dodiru geografski bliskih kultura, pogotovo ako je jedna od njih kulturološki jača, što obično znači i da je populacijski brojčanija, i teritorijalno obuhvatnija. No porastom komunikacije i tehnologije, sve je manje potrebno da kulture budu

geografski susjedne da bi došlo do miješanja, isto kako to nije nužno pri dodiru prestižnih s manje prestižnima, čiji se pripadnici nastoje kroz njih afirmirati.

Najčešći je prijelaz s raznih jezika na engleski, francuski i ruski. Uz poznate primjere Josepha Konrada, Vladimira Nabokova, Milana Kundere, može se spomenuti mongolski pisac Galsan Činag koji čak piše na njemačkom. Asirski pisac Ivan Katkovich dijeli sudbinu većine Asiraca te je život završio u progonstvu pobjegavši od masakra koji je opisao u romanu, ali na engleskom. Halil Džibran pisao je na arapskom premda je porijeklom Asirac. Libanonski pisac Amin Maalouf piše na francuskom, a ne na materinskom arapskom. Tibetska pjesnikinja Woeser piše na kineskom. Pisci se mogu okrenuti pisanju na susjednim jezicima i bez obzira na važnost tih jezika pa se litavski pjesnik Liudas Gira okušao u pisanju na poljskom, ruskom i bjeloruskom.

Prelazak s elitnog na manje elitni jezik često je vezan uz želje prema doprinosu manjoj kulturi, bilo da joj pisac izvorno pripada, bilo da je u nju doseljen. Poznat je doprinos inorodnih pisaca druge ili čak prve generacije Ilirskom preporodu. U Slovačkoj je Ján Chalupka pisao rane radove na češkom, ali zatim je prešao na slovački i svoje češke radove preveo je na slovački nakon znakovite godine 1848. Pisac Bernardo Atxaga prevodi vlastita djela na španjolski, ali pridonosi baskijskoj književnosti. Kurdski pisac Mehmed Uzun prvi je počeo pisati romane na kurdskom, Frederic Mistral pisao je na provansalskom, a kenijski pisac Ngũgĩ wa Thiong'o nakon pisanja na engleskom prelazi na materinski kikuju, no na taj korak nije se odlučio meksički pisac Miguel Mendez koji je pripadnik jakijskog astečkog naroda. Havajski pisci S. N. Hale'ole i Moses Nākuina među rijetkima su koji su pisali na materinskom havajskom jeziku.

Transkulturalnost se prvenstveno odnosi na jezik na kojem se piše, no vrijedi spomenuti i kulturni pomak čak i kad jezični izostane. Takvi su pomaci irelevantni za bibliotekarstvo, no oni imaju nešto zajedničko s transkulturalnošću prestižnog tipa. Rečeno je da se kod transkulturalnosti prestižnog tipa pripadnici manjih kultura jezično, kulturalno pa i fizički sele u veću kulturu i pridonose joj. Česti su i pomaci obrnutom smjeru, pri čemu izostaje jezična komponenta, bilo da je manje elitna kultura ugrožena, nestala ili samo egzotična. Primjer takvog transkulturalnog pomaka na engleskom jest roman *Sjećanja jedne gejša*, o japanskoj kulturi, pisan na engleskom, astečka trilogija Garyja Jenningsa o astečkoj kulturi, djela australskog pisca Jamesa Clavella, uglavnom smještena u Japan i mnoga druga djela povijesne literature. Još jedan tip transkulturalnosti je promjena geografskog položaja i

jezika, no zadržavanje kulture. Primjer za to je afganistanski pisac Khaled Hosseini i njegova djela koja su pisana na engleskom, koji nije pišćev materinski jezik, a tiću se Afganistana, njegove kulture i nedavne povijesti.

Pisci po svoj prilici sve više odražavaju fluktuaciju svjetskog stanovništva, multikulturalnost, transkulturalnost, polikulturalnost, bilingvizam, poliglotizam, globalizam druge pojave modernog svijeta koje urađaju podijeljenim opusima ili čak pojedinim djelima čija nepripadnost u lingvističke kategorije pridonosi njihovoj afirmaciji na globalnoj sceni. Klasifikacija treba ostati neutralna prema emotivnoj podlozi koja motivira pisce da stvaraju nove hibride i time nove klasifikacijske kategorije, no klasifikacija ne može pobjeći od sudjelovanja u tom procesu.

Književna i neknjiževna djela teško je razdvojiti, osobito jer književna djela nemaju predmet, pa se klasificiraju prema jeziku na kojem su nastala ili prema rodu i vrsti. Strogu dvojnu podjelu na književnost i neknjiževnost ili trojnu na beletristiku, publicistiku i stručnu literaturu već dugo narušavaju mnoga hibridna djela koja se obično smještaju u beletristiku premda nemaju likove i radnju, odnosno izmišljenu pripovijest koja se prešutnim dogovorom smatra suštinom beletrističkog djela. Vidljiva je potreba za novom kategorijom koja bi sadržavala knjige za samopomoć, filozofska razmišljanja i rasprave o međuljudskim odnosima. Teorija književnosti ili književno kritičke studije klasificiraju se, kao i svaka druga znanost, prema predmetu, kombinirajući glavni broj za književnost koja je predmet izučavanja, uz eventualno opće pomoćne brojeve za mjesto, narod i vrijeme. Također, na raspolaganju su i pomoćni brojevi za teoriju i književnu kritiku, kao i pomoćni brojevi za period jezika.

Podjela prema jezicima na kojima su djela pisana najpraktičnija je i najopćenitija podjela unutar skupine književnosti. Potpodjela 821 (književnost na pojedinim jezicima) nastaje iz podjele =1/=9 (tablica 1c – pomoćne oznake za jezik), a znak jednakosti zamjenjuje točka. Oznaka 821.163.42 znači književnost na hrvatskom jeziku, dok 821(=163.42) znači književnost Hrvata, a 821(497.5) jednostavno označava književnost u Hrvatskoj. U UDK književnosti se svrstavaju prema jeziku na kojem su pisane, a ne po nacionalnoj pripadnosti autora ili prema zemlji u kojoj živi, iako bi to bilo moguće. Međutim, klasifikacija po nacijama bila bi bitno složenija od klasifikacije prema jezicima, jer bi se pojavio niz problema vezanih uz definiranje nacije kao i uz prioritet koji nečemu treba dati. Recimo, bilo bi teško

ustanoviti je li književnost pisana na bugarskom jeziku unutar hrvatske književnosti bliža hrvatskoj ili bugarskoj književnosti.

Uz oznaku koja određuje jezičnu pripadnost koristi se i pomoćna oznaka geografskog smještaja. Tako su klasificirane književnosti engleskog, njemačkog, španjolskog jezičnog područja – npr. američka, austrijska, kubanska. Ukoliko je zemlja višejezična, UDK tablice pružaju mogućnost dodavanja geografske pomoćne oznake (tablica 1e) uz 821. npr. 821(494) – švicarska književnost općenito, ali i 821.112.2(494) – švicarska književnost na njemačkom jeziku ili 821.133.1(494) – švicarska književnost na francuskom²¹.

Geografske oznake rabe se i u klasificiranju manjinskih književnosti na područjima neke države, npr. 821.131.1(497.5) Talijanska književnost u Hrvatskoj. Moguće je označiti i širi pojam, kao što je književnost Talijana u Hrvatskoj, neovisno o jeziku na kojem je pisana, pa bi ta oznaka bila 821(497.5=131.1) ili 821(=131.1)(497.5), ili za književnost Hrvata u Argentini 821(82=163.42) ili 821(=163.42)(82).²²

Ali književnost u NSK ne klasificira se tako. Nacionalnu pripadnost autora teško je ili nemoguće odrediti, a još teže dosljedno provesti. Velike skupine pripadnika takozvane „emigrantske književnosti“ bilo bi teško pretraživati po jezičnim kriterijima, kao što su autori porijeklom iz Afrike, Azije koji pišu engleskim jezikom ili iseljene Irce, a i Hrvate. Također, raščlanjivanje po jezičnim kriterijima dovelo bi do nedoumica kod autora koji su „dvojne“ ili „trojne“ pripadnosti. Rješenja uvelike ovise o praksi pojedine knjižnice, ali i o klasifikatorovim odlukama i nagnućima. Stoga bi u praksi trebalo dopustiti korištenje dvije ili više UDK oznaka i tako omogućiti temeljitije pretraživanje, ili ih kombinirati s uputnicama.

5. Povijest i razvoj mrežnih kataloga

Povijest mrežnih kataloga započinje u razdoblju prije početka Drugog svjetskog rata kad se u knjižnici Sveučilišta Missouri Ralph Parker počinju pri posudbi koristiti IBM-ove bušene kartice, međutim to ostaje izoliran slučaj i novitet, koji ne uzima maha do početka

²¹ Sekne, M. Neke dvojbe u klasifikaciji književnosti prema UDK i njihova interpretacija u praksi Nacionalne i sveučilišne knjižnice. // *Vijesnik bibliotekara Hrvatske* 49, 3/4(2006), str. 96.

²² *ibid.*

šezdesetih godina prošlog stoljeća, kad se uz bušene kartice počinju koristiti i mehanografske, magnetske i bušene papirnate kartice.²³

Razvoj tehnologije dovodi do toga da se otvaraju mogućnosti za nastanak OPAC-a (Online Public Access Catalog), mrežnih kataloga, pa tako 1971. godine IFLA započinje s radom na projektu međunarodnog standardnog bibliografskog opisa, a 1974. donosi prvi standard.²⁴ Prvi OPAC-i nastaju u SAD-u tijekom druge polovice sedamdesetih godina.

Razvoj tehnologije olakšao je posao knjižničarima i korisnicima omogućio lakši pristup knjižničnim zbirkama. Međutim, mogućnost pretraživanja prema klasifikacijskim podacima u mrežnim katalogima (OPAC) generalno je slabo razvijena.

Prije pojave strojno čitljivih kataloga, knjižnice su uglavnom imale stručne kataloge koji su se izrađivali i temeljili na osnovi UDK te na mogućnosti pretraživanja po predmetu. Također, knjižnice su nudile popis građe na policama i ondje se mogao vidjeti stručan raspored i razvoj pojedinih područja. Automatizacija knjižnica u potpunosti je izmijenila ovaj sustav. Mrežni katalogi bitno su djelotvorniji i skraćuju pretraživanje, ali istisnuli su stručne kataloge i popise građe, a nije osmišljena zamjena koja bi ih nadomjestila. OPAC-i su se isprva bazirali na katalogima na listićima, kojima je dodana mogućnost pretraživanja po riječima, naslovima i predmetnim odrednicama, pa bi se moglo ustvrditi da je to poboljšalo mogućnosti predmetnog pretraživanja. Međutim, ako pogledamo malo dublje, vidjet ćemo da je premalo pažnje posvećeno mogućnostima pretraživanja po klasifikaciji. McIlvaine izvještava: „Već su 1983. Svenonius i 1985. Markey i Demayer te Cochrane i Markey kritizirali takav pristup i predlagali način poboljšanja. Zahtjevi za boljim mogućnostima pretraživanja i poboljšanjem pomagala za listanje i prikazivanje nastavili su se javljati u izvještajima provedenih istraživanja. Kniser i Willman izvijestili su 1995. o skromnoj potpori koju osam malih sustava (VLTS, Inlex, Innovative Interfaces, DRA, GEAC Advance, Dynix, SIRSI, NOTIS) nude za pohranu, uvrštavanje, prikaz, listanje i pretraživanje klasifikacijskih oznaka. Samo tri od tih sustava mogli su ispuniti ove zahtjeve.“²⁵

²³ Markić - Čučuković, Ljerka. Mehanizacija u bibliotekama. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 14, 3/4(1968), 223.

²⁴ Barbarić A. Povijesni pregled razvoja OPAC-a. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 46, 3-4(2003), str. 50.

²⁵ Univerzalna decimalna klasifikacija. // Upute za uporabu / I.C. McIlvaine. Hague : UDC Consortium, 2000. Str. 201.

Dakle, dolazak *web* sučelja istaknuo je slabosti *online* kataloga po pitanju pretraživanja prema klasifikacijama u odnosu na klasičan katalog. Stalan problem pri uporabi stručne oznake za predmetno pretraživanje je taj da pojedinac koji namjerava pretraživati neko područje mora znati točan stručan broj za područje koje ga zanima. Dakle, naravno da su *online* katalozi pojednostavili pretraživanje za korisnike, ali neka je specifična područja teže pretraživati budući da je u OPAC-ima uglavnom zanemarena klasifikacija. Do toga je došlo iz više razloga. MARC formati na kojima se OPAC-i temelje, nastali su u angloameričkim knjižnicama koje su uglavnom klasifikacije koristile za raspored na policama, više nego za informacijsko pretraživanje. Većina je knjižničnih sustava pri svojem razvoju klasifikacijske oznake jednostavno smatrala brojem koji nije imao značenje, format ni namjenu, nego se jednostavno smatrala oznakom za smještaj. Pažnja je najviše posvećena bibliografskom opisu, koji je smatram glavnim izvorom podataka za automatizaciju knjižničarstva.

Profesionalci koji su razvijali format bili su upućeni u deskriptivnu katalogizaciju, a rijetko koji su bili upućeni ili su imali iskustva s predmetnom organizacijom informacija. „Nekoliko knjižničnih sustava (uglavnom internih) za klasifikacijsko pretraživanje nudilo je prefikse. Neki su nudili pretraživanje pomoću kraćenja i povezivali brojeve s jednostavnim abecednim kazalom. Najbolji među njima ponudili su Windows sučelje s pregledom klasifikacijskih tablica i listanje hijerarhije otvaranjem novog prozora za svaku podjelu do upravljive dubine. Na taj način korisnika se vodi do virtualne police kako bi pogledao naslove o predmetu. Ali to je daleko od toga da bi bilo uobičajeno u knjižničnim OPAC-ima, jer tadašnjim mogućnostima pretraživanja moglo se rukovati na zadovoljavajući način samo ako su klasifikacijski podaci bili precizno formatirani.“²⁶

²⁶ Univerzalna decimalna klasifikacija. // Upute za uporabu / I.C. McIlvaine. Hague : UDC Consortium, 2000. Str. 202.

Slika 4. Primjer iz mrežnog kataloga NSK-a

NACIONALNA I SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA U ZAGREBU

Katalog

Baza podataka: Opac NSK01

Prijava

Početna Postavke

Pomoć

Pitajte knjižničara

PRETRAŽIVANJE | POPIS REZULTATA | PRETHODNA PRETRAŽIVANJA

Jednostavno pretraživanje | Složeno pretraživanje | Naredbeno pretraživanje

Pohranite / Pošaljite e-poštom

Prikaz: [Cjeloviti prikaz](#) | [MARC](#)

Zapis 13 od 102 ◀ Prethodni zapis | Sljedeći zapis ▶

Vrsta građe knjiga

Autor [Vraz, Stanko](#)

Naslov [Djulabije, ljubezne ponude za ljubicu.](#)

Impresum Zagreb, 1840.

Materijalni opis 8*.

UDK [886.2-1](#)

ID zapisa 000047152

Lokacija [Zatvoreno spremište:](#)
[J 156.533](#)

Lokacija [Spremište dubleta:](#)
[J D 156.533](#)

Prikaz: [Cjeloviti prikaz](#) | [MARC](#)

◀ Prethodni zapis | Sljedeći zapis ▶

[Početna](#) - [Postavke](#) - [Pišite nam](#) - [Pomoć](#) - [Pretraživanje](#) - [Popis rezultata](#) - [Prethodna pretraživanja](#) - [Odaberite drugu bazu](#)

© Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu 2012. Sva prava pridržana. | Ul. Hrvatske bratske zajednice 4 p.p. 550, 10000 Zagreb. HRVATSKA | Tel. ++ 385 1 616-4111

Slika 5. Primjer iz mrežnog kataloga KGZ-a

Katalog Knjižnica grada Zagreba

Pomoć | Složeno pretraživanje Početna | Za članove | Kontakt

◀ Povratak na rezultate Sljedeći >

🖨️ 📧 🔗

Djulabije : ljubezne ponude za Ljubicu / od Stanka Vraza

Autor [Vraz, Stanko](#)

Izdanje 2. izd.

Nakladnik U Zagrebu : Troškom Matice ilirske, 1863

Materijalni opis 252 str. ; 17 cm

Nakladnički niz Dela Stanka Vraza ; dio 1

Klasifikacijska oznaka 821.163.42-1 Hrvatska književnost. Pjesništvo

Jezik hrvatski

Građa Knjiga

Lokacije	ISBD	Preporuke	Oznake Tagovi	UNIMARC
Gradska knjižnica tel. 01/4572-084				
Lokacija	Signatura	Status	Napomena	Inventarni broj Ident
01 Depo	T 886.2-1 VRA d	✓ Proverite status		46760 10270375
01 Zaštićeni fond	ZF 886.2-1 VRA d	🟡 Za rad u knjižnici		14451 10267141
Knjižnica Božidara Adžije tel. 01/4655-025				
Lokacija	Signatura	Status	Napomena	Inventarni broj Ident
02 Zaštićeni fond	ZF 886.2 VRAZ dj	🟡 Za rad u knjižnici		37462 20144165

Slika 6. Primjer iz mrežnog kataloga FFZG-a

Knjižnica Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu

Search

Advanced search | Authority search | Tag cloud

Normal view MARC view ISBD view

Djulabije : (Record no. 10757)
[\[view plain \]](#)

000 - VODEĆE POLJE
fixed length control field 01203nam a2200301ui 4500

008 - ELEMENTI PODATAKA NEPROMJENJIVE DUŽINE
fixed length control field 030501s1863 ||| ||||| ||hrv|d

035 ## - SISTEMSKI KONTROLNI BROJ
Sistemski kontrolni broj HR-ZaFF sfbL6710

040 ## - IZVOR KATALOGIZACIJE
Središte koje obavlja izvornu katalogizaciju HR-ZaFF
Jezik katalogizacije hrv
Središte koje transkribira zapis HR-ZaFF
Kataložna pravila ppiak

080 ## - UDK
UDK - glavni broj 821.163.42-1

992 ## - KONTROLA ZAPISA (FFZG)
-- P
-- SS

100 1# - OSOBNA ODREDNICA
Osobno ime Vraz, Stanko

245 10 - STVARNI NASLOVI I PODACI O ODGOVORNOSTI
Glavni stvarni naslov Djulabije :
Ostatak naslova - usporedni naslovi, podnaslovi, nadnaslovi ljubezne ponude za Ljubicu /
Podaci o odgovornosti od Stanka Vraza.

260 ## - IZDAVANJE, RASPAČAVANJE ITD.

5.1. Strojno čitljiva katalogizacija (MARC)

MARC je kratica engleskog izraza Machine-Readable Cataloging, što znači da se radi o kataloškim zapisima koje može čitati i interpretirati stroj, to jest računalo. Izraz cataloging record odnosi se na informacije koje su se tradicionalno zapisivale na kataloške kartice.

Henriette Avram je 1960. godine razvila MARC pri Kongresnoj knjižnici. Struktura MARC-a oblikovana je iz standarda za bibliografski opis ISO 2709. Zapisi MARC formata sastoje se od tri elementa: strukture zapisa, oznake sadržaja i podatkovnog sadržaja zapisa. U strukturi zapisa primjenjuju se nacionalni i internacionalni standardi. Radi se o standardima za prikaz i prijenos bibliografskih i drugih odgovarajućih podataka koji opisuju protokol prema kojima se odvija razmjena između računala pri prijenosu bibliografskih i drugih podataka. Na tim podatkovnim elementima temelji se većina današnjih knjižničnih kataloga.

MARC 21 rezultat je spajanja MARC oblika iz Sjedinjenih Američkih Država i kanadskog oblika MARC formata u svrhu oblikovanja formata za 21. stoljeće koji će biti pristupačniji internacionalnoj zajednici. Utemeljen je na ANSI (American National Standards Institute) standardu Z39.2 koji omogućuje komunikaciju između korisnika koji koriste različite softvere. Koriste ga trenutno britanske knjižnice, europske institucije, kao i knjižnične institucije u SAD-u i Kanadi.

MARC 21 koristi dva seta znakovlja, MARC-8 ili Unicode kodiran kao UTF-8. Kako se temelji na standardu ISO 2022, MARC 21 omogućuje korištenje hebrejskog pisma, ćirilice, arapskog, grčkog i istočnoazijskog pisma.

Mnogo toga danas se temelji na formatima za strojno čitljivo katalogiziranje (Machine Readable Cataloging) koji imaju svoju strukturu i sustav kodiranja te nadopunjuju bibliografski opis. MARC omogućava jasan prikaz elemenata podataka tako da se podacima može rukovati u različite svrhe. Međunarodno je priznat format za bibliografsku razmjenu i tako omogućava komunikaciju među raznim knjižničnim sustavima. Da bi se podatke moglo lako pretraživati, trebaju biti jasno kodirani. Postoji još desetak oblika MARC formata, na primjer: UNIMARC koji se koristi kao službeni MARC zapis u Francuskoj, Italiji, Rusiji, Portugalu, Grčkoj i u još nekim zemljama, a kod nas ga koriste Knjižnice grada Zagreba. Tu je i CMARC koji se koristi kao službeni zapis u Kini, AUSMARC koji je nacionalni zapis u Australiji ili MARCBN koji se koristi u Poljskoj.

„Iako automatizacija klasifikacijskih tablica nudi mogućnost razvijanja predmetnog pretraživanja temeljenog na klasifikaciji, MARC formati ne mogu 'napuniti' knjižnične sustave s precizno formatiranim klasifikacijskim podacima, jer ti formati nisu oblikovani da bi sadržavali podatke na tako složen način. Moguće je samo učitati niz simbola u klasifikacijsko polje MARC formata.“²⁷

Drugim riječima, računala ne prepoznaju razliku između nadređenog i podređenog broja, niti razlikuju pomoćni i glavni broj. Računalo nije u stanju pretraživati prema sastavnim dijelovima klasifikacijskog broja ukoliko taj broj nije definiran na način koji bi računalo bio 'shvatljiv'. Da bi se moglo rukovati klasifikacijom, nužni su podaci o UDK koja se koristi, o jeziku izdanja i slično.

²⁷ Univerzalna decimalna klasifikacija. // Upute za uporabu / I.C. McIlvaine. Hague : UDC Consortium, 2000. Str. 202.

Naša Nacionalna i sveučilišna knjižnica te knjižnica Filozofskog fakulteta u Zagrebu koriste MARC21. NSK koristi standard MARC (080 je šifra za UDK, nekad je u UNIMARC-u bila 675), MARC koristi i knjižnica FFZG, KGZ koristi UNIMARC ali nije vidljiv tag (polje) u koji se upisuje UDK, već se navodi u glavnom zapisu o jedinici.

6. Primjeri klasifikacija pojedinih pisaca u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici, Knjižnici Filozofskog fakulteta u Zagrebu te Knjižnicama grada Zagreba

U ovom dijelu rada bit će navedeni neki od interkulturalnih književnika i njihova djela onako kako su klasificirana u tri knjižnice. Svaki primjer sadržava kratak životopis pojedinog pisca radi stjecanja boljeg dojma o njegovoj nacionalnoj pripadnosti ili opredjeljenju te klasifikacijski opis.

6.1 Primjeri interkulturalnih južnoslavenskih pisaca

Vraz, Stanko (pr. ime Jakob Frass), hrv. književnik (Cerovec, 30. VI. 1810 – Zagreb, 20. V. 1851). Pjesnik, putopisac, skupljač narodne poezije, prevoditelj. Prvi hrvatski profesionalni književnik, jedan od najistaknutijih iliraca. Najvrijedniji je dio njegova književnog stvaralaštva ljubavna lirika svježeg i lakog izraza, *Đulabije* i *Sanak i istina*. Pisao je i satire i epigrame.²⁸

Bio je jedan od najistaknutijih iliraca i prvi hrvatski profesionalni književnik. 1842. godine s Ljudevitom Vukotinovićem i Joakimom Rakovcem izdaje kritički časopis *Kolo*. Najvrijedniji dio njegova rada ljubavna je lirika. Bio je jedini Slovenac koji je prihvatio Gajevu ilirsku ideju, odrekavši se slovenske narodnosti i materinjeg jezika zbog viših ciljeva.

²⁸ Proleksis enciklopedija online. // Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Lipanj 2012. Dostupno na: <http://proleksis.lzmk.hr/50532/> (29.09.2013.)

Vraz, Stanko: Djulabie, ljubezne ponude za Ljubicu ; Matica ilirska, 1863.

NSK	886.2-1 Hrvatska književnost (stara oznaka ²⁹). Pjesništvo
FFZG	821.163.42-1 Hrvatska književnost. Pjesništvo
KGZ	821.163.42-1 Hrvatska književnost. Pjesništvo

Komentar: Budući da se radi o starijem izdanju, NSK je ostavila staru oznaku za hrvatsku književnost. Dok knjižnice KGZ i FFZG imaju identične oznake, što možda upućuje na preuzimanje zapisa između knjižnica radi brže i kvalitetnije katalogizacije. Ništa ne ukazuje na interkulturalnost autora, možda upravo zbog njegova potpunog priklanjanja hrvatskoj kulturi i ilirizmu. To je priklanjanje potvrdio i prilagodbom prezimena s iste polazišne točke kao i Vatroslav Lisinski, ali drugačijom metodom. Dok je Lisinski svoje germansko prezime Fuchs preveo, Vraz je svoje fonološki prilagodio. Lisinski je i ime preveo dok je Vraz dobio novo te su obojica, kao i mnogi drugi ilirci *de facto* poznati pod pseudonimom koji ipak ne treba tako shvaćati ako iza njega stoji nacionalističke a ne marketinške težnje, usporede li se razlozi takvih promjena s onima u novija vremena i na drugim prostorima.

Polazišna točka novovjeke promjene imena i time identiteta obično je želja za individualnim uspjehom i upravo je suprotna temeljima ilirske preobrazbe. Naime ilirska promjena identiteta znači stvaranje novog, hrvatskog identiteta i hrvatskog nacionalnog osjećaja. Novovjeke promjene identiteta upravo znače odricanje od vlastite nacionalne pripadnosti i pripajanje globalnoj nepripadnosti. Tu činjenicu i obrnuto stanje stvari u razmaku od manje od stoljeća treba imati u vidu pri klasifikaciji pojedinaca, kao i njihovu pripadnost većem pokretu i njihove osobne želje koje često nisu otvoreno izražene nego se provlače kroz njihova djela.

Vrazova transkulturalnost, odnosno odricanje od materinskog jezika, nije prošla bez kritike, koju je doživio od sunarodnjaka i prijatelja Franceta Prešerena, što malo čudi kad se razmišlja da je takvim Vrazovim prijelazom hrvatska kultura dobila ono što je slovenska izgubila. No matematika kod ovog kao ni kod svih drugih slučajeva ne uzima u obzir druge okolnosti koje neku ličnost natjeraju na takav čin, bilo da se u rodnoj sredini nije uspjela

²⁹ Univerzalna decimalna klasifikacija : Slovenska skrajšana izdaja / objavila centralna tehniška knjižnica. Ljubljana : Centralna tehniška knjižnica, 1967. (U daljnjem tekstu, 'stara oznaka' odnosi se na klasifikaciju iz ovog izdanja UDK).

afirmirati iz osobnih, bilo iz općih razloga. Pritisak okoline s jedne strane ili potpun manjak interesa s druge mogući su razlozi prisilne transkulturalnosti kod mnogih ovdje razmotrenih pisaca, no kod Vraza se prije radi o efektu koji je ilirizam imao i na sve svoje istaknute transkulturalne članove, a to je bio magnetizam poleta u trenutku preporoda jedne zapostavljene kulture.

Matavulj, Simo srpski pisac, (Šibenik, 14. IX. 1852 – Beograd, 20. II. 1908). Spremao se za svećenika u Krupi, da bi završio učiteljsku školu u Zadru i radio kao učitelj po dalmatinskim selima. Od 1881. živio u Crnoj Gori gdje je poučavao i na dvoru; od 1889. u Srbiji. U pripovijetkama i putopisima dao je živopisne opise dinarskih i primorskih krajeva i karaktera, a najuspješniji mu je roman *Bakonja fra Brne* (1892), duhovit opis života franjevacu u samostanu u Dalmatinskoj zagori.³⁰

Bio je počasni član Matice srpske u Novom Sadu te predsjednik Društva pisaca i umjetnika Srbije.

Matavulj, Simo: *Bakonja fra Brne*; Školska knjiga, 1974.

NSK	821.163.41-31 Srpska književnost. Romani.
FFZG	821.163.41(497.5)-31 Srpska književnost na području Hrvatske. Romani.
KGZ	821.163.42-3 Hrvatska književnost. Romani, novele, pripovijetke

Komentar: Iz životopisa S. Matavulja vidljivo je da ga se ne može jednostrano proglasiti hrvatskim ili srpskim piscem, i to je vidljivo u odluci klasifikatora pri klasificiranju romana. Vidljive su tri različite klasifikacije, od kojih je najdetaljnija ona knjižnice FFZG koja ga opisuje kao srpsku književnost na području hrvatske, što možda ukazuje na činjenicu da je klasifikator uložio nešto vremena u proučavanje autorovog životopisa. NSK ga jednostavno klasificira kao roman srpske književnosti, a KGZ kao hrvatsku književnost, oboje bez neke oznake interkulturalnosti ili podvojenosti.

Kod Matavulja dolazi do izražaja općenitost promatranja opusa pisca kao moguće varke jer se oslanja na piščevu osobnost umjesto na jezik djela. Kad bi se pripadnici naroda srodnih hrvatskom tretirali jednako kao pisci koji nisu u jezičnom srodstvu s Hrvatima, bilo bi

³⁰ Proleksis enciklopedija online. // Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Lipanj 2012. Dostupno na: <http://proleksis.lzmk.hr/36644/> (29.09.2013.)

manje zabune. Jezično načelo jače je od etničkog ako je jezik utvrdiv. Matavuljeva situacija obrnuta je od, primjerice, Kafkine koji je pisac njemačkog izričaja i stoga predstavnik njemačke književnosti. Matavuljeva ijekavica i leksik oslanjaju se na mjesto njegova rođenja, a ne na njegov nacionalni osjećaj, što je moguća činjenica koje se opravdano pridržavao klasifikator KGZ.

Kveder, Zofka slovenska i hrvatska književnica (Ljubljana, 22. IV. 1878 – Zagreb, 21. XI. 1926). Nakon školovanja u Ljubljani i Švicarskoj, odlazi 1900. u Prag kao dopisnica slovenskih, hrvatskih i njemačkih listova. Uređivala je časopise (Frauenzeitung, Almanah jugoslavenskih žena), a 1917. pokreće reviju *Ženski svijet*. Pisala je novele (Misterij žene, 1900; Iz naših krajeva, 1903; Iskre, 1905), romane (Njezin život, 1918; Hanka, 1917) i drame (Ljubav, 1901; Amerikanci, 1908), koji uglavnom progovaraju o položaju žene i zahtijevaju njezinu emancipiranost, a neka ostvarenja izrazito su politički angažirana. Bavila se i prevođenjem.³¹

Vodila je buran život u Zagrebu, udala se za hrvatskog modernističnog pjesnika Vladimira Jelovšeka, a poslije se preudala za hrvatskog političara Juraja Demetrovića. Zauzimala se za emancipaciju žena i željela dokazati da emancipirana žena ne gubi na planu majčinstva. Kao urednica časopisa *Domaći prijatelj* poticala je tadašnje mlade pisce kao što su Prežihov Voranc i France Bevk. Prevela je neka djela Janka Kersnika i Ivana Cankara na njemački jezik, kao i neka češka i hrvatska djela na slovenski. Sama se po sebi nameće usporedba Zovke Kveder sa Stankom Vrazom, no kod nje je vidljivija paralela vezanosti za Hrvatsku na osobnom i na profesionalnom planu.

Kveder, Zofka: Misterij žene; Prag, 1900.

NSK	886.2-32 Hrvatska književnost (stara oznaka). Novele.
FFZG	821.163.6-36 Slovenska književnost. Kratke priče. Anegdote (i crtice)
KGZ	821.163.6-1 Slovenska književnost. Pjesništvo

³¹ Proleksis enciklopedija online. // Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Lipanj 2012. Dostupno na: <http://proleksis.lzmk.hr/33392/> (29.09.2013.)

Komentar: Kako se radi o starijem izdanju, NSK je ostavila staru oznaku za hrvatsku književnost, koja se tada jednostavno vodila kao dio jugoslavenske književnosti, pa stoga treba pretpostaviti da se u doba klasificiranja tog djela vjerojatno nije posvećivala osobita pažnja nacionalnoj pripadnosti autora. Knjižnica FFZG i KGZ obje definiraju djelo kao slovensku književnost. U slučaju Kveder do izražaja dolazi važnost ažuriranja podataka premda se može steći dojam da je situacija uvriježena ako ne utvrđena, kod davnih autora. Nema sumnje u važnost ažuriranja kod živućih autora, no njihovom smrću i obustavom stvaralaštva ne mogu potpuno staviti *ad acta*, nego valja i dalje voditi računa o promjeni situacije i stava novih vremena prema njihovu stvaralaštvu. Njezina drama Ardit na otoku Krku pisana je na hrvatskom jeziku. U KGZ klasificirana je kao slovenska književnost (821.163.6-2), a u NSK kao hrvatska književnost, po staroj oznaci (886.2-2). U FFZG nema tog djela pa zato nije iskorišteno kao primjer u ovom radu. Međutim, najčešće je klasificirana pod slovensku književnost, usprkos tome što se autorica pišući na hrvatskom jeziku nastojala približiti hrvatskoj kulturi.

Andrić, Ivo, književnik (Travnik, 9. X 1892 — Beograd, 13. III 1975). Osnovnu školu polazio je u Višegradu (1899–1903), gimnaziju u Sarajevu (1903–1912). Bio je predsjednik Udruženja književnika Srbije (1945, 1954) i predsjednik Saveza književnika Jugoslajije (1946–1952), redoviti član SANU (od 1946), dopisni član JAZU u Zagrebu (1951) i SAZU u Ljubljani (1953) te počasni doktor univerziteta u Sarajevu (1962), Krakovu (1964) i Beogradu (1972). Za književni rad dobio je mnogobrojne nagrade, među njima i nagradu Saveza književnika Jugoslavije za životno djelo (1956), Nobelovu nagradu za književnost (1961) te Nagradu AVNOJ-a (1967). — U književnosti se javio pjesmom u prozi *U sumrak* (Bosanska vila, 1911, 18). Počeci Andrićeva književnog rada vezani su uz hrvatsku sredinu pa je prve pjesničke i prozne radove tiskao pretežno u hrvatskim časopisima.³²

Najpoznatiji su mu romani *Na Drini ćuprija*, *Travnička hronika*, *Gospođica*, zatim pripovijetke *Put Alije Đerzeleza*, pripovijest *Prokleta avlija* te zbirke pjesma u prozi *Ex ponto* i *Nemiri*. Zapisi iz studentskih dana svjedoče o njegovu hrvatstvu.

³² Hrvatski biografski leksikon: // Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Dostupno na: <http://hbl.lzmk.hr/> (29.09.2013.)

U prijavnici na Sveučilište u Zagrebu, kao dvadesetogodišnjak zapisao je da mu je materinji jezik hrvatski, a u prijavnici na Sveučilište u Krakovu izjasnio se kao katolički Hrvat iz Bosne. Nakon nastanka zajedničke države, počinje se izjašnjavati kao Srbin, i toga će se držati do kraja života. Svoje je romane pisao ekavicom i srpskim jezikom, a u osobnim pismima koristio je ćirilicu. Kontroverza u vezi s njegovom promjenom identiteta nikad nije riješena, pa ga danas i Hrvati i Srbi smatraju svojim piscem. Jedni zato što je rođen u hrvatskoj obitelji, a potonji jer je preuzeo njihov nacionalni identitet.

Andrić, Ivo: Na Drini ćuprija; Mladost, 1964.

NSK	886.1-31 Srpska književnost (stara oznaka). Romani.
FFZG	821.163.4(497.6)-31 Srpska književnost na području Bosne. Romani.
KGZ	821.163.41-311.6 Srpska književnost. Povijesni i ratni roman

Komentar: Sve tri knjižnice navode roman kao srpsku književnost, međutim, knjižnica FFZG unijela je oznaku za srpsku književnost na području Bosne i Hercegovine, što prilično precizno opisuje Andrićevu situaciju. Iako je po rođenju bio Hrvat, autor se kasnije opredijelio za srpsku pripadnost, što je izgleda potpuno prihvaćeno jer je autor odabrao pisati srpskim jezikom, a jezik je jedan od glavnih kriterija odabira klasifikacijske oznake u književnosti.

Dodatno kod klasifikacije valja posegnuti za načelom jezika, kao i kod Matavulja, tim više što se Andrić tek u kasnijim djelima počeo služiti srpskom ekavicom i time jasno pokazao osobne preferencije. No kako je u početku Andrić pisao hrvatskom ijekavicom, on je hrvatski pisac prema istom načelu, premda u manjem omjeru, kao što je i Kundera češki ili Nabokov ruski pisac. Dubljom jezičnom analizom Andrićeva izričaja može se lako utvrditi da se unatoč njegovoj opredijeljenosti njegov jezik nikad nije posve ustabilio pa se čak i miješa srpska ekavica s bosanskim leksikom, što pokazuje da intelektualnost i nadarenost pisca nisu nužno i isključivo mjerilo za njegovu pripadnost bez uzimanja jezične ekspertize u obzir.

Selimović, Mehmed Meša, bosanskohercegovački književnik (Tuzla, 26. IV. 1910 – Beograd, 11. VII. 1982). Prije II. svjetskog rata gimnazijski profesor, sudionik NOB-a. Poslije rata u Sarajevu profesor na Višoj pedagoškoj školi, docent na Filozofskom fakultetu, direktor Drame, umjetnički direktor “Bosna filma”, urednik “Svjetlosti”. Autor romana, pripovjedaka,

eseja i filmskih scenarija. Njegov književni izraz spoj je tradicionalne naracije i modernoga psihologizma. Redovni član SANU. Važnija djela: Prva četa; Derviš i smrt; Tuđa zemlja; Tvrđava; Ostrvo; Krug.³³

Njegova djela sačinjavaju srž bosanskohercegovačke književnosti, kojoj po tematici i iskazu svakako i pripada. Međutim, također je i dio srpske književnosti, po autorovom zahtjevu. U knjizi *Za i protiv Vuka*, autor je prešao na srpski ekavski jezik.

U svojem pismu Srpskoj akademiji nauka i umjetnosti navodi:

„Potičem iz muslimanske porodice iz Bosne, a po nacionalnoj pripadnosti sam Srbin. Pripadam srpskoj literaturi, dok književno stvaralaštvo u Bosni i Hercegovini, kome takođe pripadam, smatram samo zavičajnim književnim centrom, a ne posebnom književnošću srpskohrvatskog jezika. Jednako poštujem svoje poreklo i svoje opredeljenje, jer sam vezan za sve ono što je odredilo moju ličnost i moj rad.“

Svaki pokušaj da se to razdvaja, u bilo kakve svrhe, smatrao bih zloupotrebom svog osnovnog prava zagaranovanog Ustavom. Pripadam, dakle, naciji i književnosti Vuka, Matavulja, Stevana Sremca, Borisava Stankovića, Petra Kočića, Ive Andrića, a svoje najdublje srodstvo sa njima nemam potrebe da dokazujem. Znali su to, uostalom, oni članovi Uređivačkog odbora edicije „Srpska književnost u sto knjiga“, koji su takođe članovi Srpske akademije nauka i umetnosti i sa mnom su zajedno u Odeljenju jezika i književnosti: Mladen Leskovic, Dušan Matić, Vojislav Đurić, Boško Petrović. Nije, zato, slučajno što ovo pismo upućujem Srpskoj akademiji nauka i umetnosti, sa izričitim zahtjevom da se ono smatra punovažnim autobiografskim podatkom.“³⁴

Selimović, Meša: *Derviš i smrt; Školska knjiga, 1980.*

NSK	821.163(497.6)-31 Bosanskohercegovačka književnost. Romani
FFZG	821.163.4(497.6)-3 Srpska književnost na području Bosne. Proza
KGZ	821.163(497.6) Bosanskohercegovačka književnost

³³ Proleksis enciklopedija online. // Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Veljača 2013. Dostupno na: <http://proleksis.lzmk.hr/45479/> (29.09.2013.)

³⁴ Meša Selimović. // Wikipedija : Slobodna enciklopedija. 11.05. 2013. Dostupno na: http://hr.wikipedia.org/wiki/Me%C5%A1a_Selimovi%C4%87 (29.09.2013.)

Komentar: NSK i KGZ klasificirale su djelo kao bosanskohercegovačku književnost, dok je knjižnica FFZG na svoj način odala priznanje Selimovićevom izboru da pripada srpskoj književnosti, što pokazuje da je možda klasifikator knjižnice FFZG bolje istražio Selimovića kao autora. Samo ime Meše Selimovića lako bi moglo zavarati klasifikatora, pa je dobar primjer kako ne treba biti površan i suditi isključivo po imenu autora. Poštivanje Selimovićeve volje značilo bi stvaranje podvrste srpske književnosti bosanskohercegovačkog izričaja što bi bio bibliotekarski presedan, ali i relativno nova jezična pojava. Međubibliotekarskim dogovorom takva je eventualna potpodjela moguća ako se provede dosljedno i uključi se što iscrpniji popis pisaca uzimajući u obzir njihovo podrijetlo, osobne želje i jezik izričaja i stvaralaštva.

Kovač, Mirko, hrvatski, srpski i crnogorski književnik (Petrovići, kraj Bileće, BiH, 26. XII. 1938 – Rovinj, 19. VIII. 2013). Studirao dramaturgiju u Beogradu, u kojem je živio i djelovao do početka 1990-ih, nakon toga živio u Rovinju. Istaknuo se kao jedan od najboljih domaćih romanopisaca i novelista, čije proze karakterizira sintetiziranje iskustva modernoga pisanja, pripovjedačka razigranost i umijeće te stilska dotjeranost. Uglavnom tematizira nedavna povijesna zbivanja, nerijetko smještena u zavičajni hercegovački prostor, kao i egzistencijalnu krizu individualca okružena političkim i društvenim potresima.

Romani Gubilište (1962), Moja sestra Elida (1965) i Ruganje s dušom (1976), Vrata od utrobe (1978) i Kristalne rešetke (1994). Autor filmskih scenarija (na primjer Lisice, K. Papića, 1967), dviju drama, a zapaženi su i njegovi eseji (Evropska trulež) te angažirano promatranje tekućih političkih zbivanja. Njegove proze dobro su primljene i u inozemstvu, prevedene su na desetak jezika. Dobitnik više uglednih domaćih i inozemnih nagrada (među ostalima i Herderove, 1995)³⁵.

Prva njegova knjiga Gubilište iz 1962. doživjela je političku i ideološku osudu zbog 'crne slike svijeta', a progon je trajao tijekom cijele 1963. godine. Njegovi tekstovi pisani srpskim jezikom uglavnom su izašli na hrvatskom, pod autorovim uredništvom, a u pripremi su mu izabrana djela u dvanaest svezaka.

³⁵ Proleksis enciklopedija online. // Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Kolovoz 2013. Dostupno na: <http://proleksis.lzmk.hr/20787/> (30.09.2013.)

Kovač, Mirko: Kristalne rešetke; Bosanska knjiga, 1995.

NSK	821.163.42-31 Hrvatska književnost. Novele
FFZG	821.163.4(497.6)-31 Srpska književnost na području Bosne
KGZ	821.163.41-3 Srpska književnost. Romani, novele, pripovjetke

Komentar: Kovač je osobito zanimljiv jer ga je kritika proglašavala hrvatskim, srpskim i crnogorskim književnikom. Međutim, njegovo ranije djelo, *Vrata od utrobe*, iz 1979. godine, u NSK je klasificirano kao hrvatska književnost (isto kao i roman *Gubilište* iz 1962. zbog kojeg mu je u Srbiji prijetio zatvor), a na FFZG i KGZ jednostavno kao srpska književnost. Zapravo nije nigdje klasificiran kao crnogorska književnost i moguće je da ga se smatra crnogorskim i bosanskim autorom više iz zavičajnih razloga i tematike. Sam autor dugo je živio i stvarao u Hrvatskoj i u intervjuima je često izjavljivao da je sam izabrao Hrvatsku, ali i da pripada Beogradskoj školi, tako da su klasifikatori sigurno bili u nedoumici, budući da ga izvori različito opisuju.

Osti, Josip, Josip Osti, pjesnik, pripovjedač, esejist, književni kritičar, antologičar i prevoditelj, rođen je 19. ožujka 1945. godine u Sarajevu, gdje je diplomirao na Filozofskom fakultetu.³⁶

Bio je urednik kulture studentskog lista *Naši dani*, urednik u izdavačkoj kući Veselin Masleša, sekretar Podružnice književnika grada Sarajeva i direktor Međunarodne književne manifestacije *Sarajevski dani poezije*, sekretar Udruženja književnika BiH, predsjednik Udruženja književnih prevodilaca BiH, te lektor/korektor u izdavačkoj kući Svjetlost. Objavio je knjige pjesama: *Snokradica* (1971.), *Salto mortale* (1974.), *Tetovirani violinist* (1976.), *Grom iz vedra neba* (1978.), *Umiru i zmijske koje su nas ujedale*, (1984.), *Zmijski pastir* (1989.), *Barbara i barbar* (1990.). Autor je i niza antologija, a knjige su mu prevedene na brojne jezike.

Dobitnik je nagrade *Trebinjskih večeri poezije* (1973.) za najbolji pjesnički prvenac u Bosni i Hercegovini. Od 1998. poeziju i prozu piše na slovenskom jeziku. Živi kao slobodni umjetnik na relaciji Ljubljana-Sarajevo.

³⁶ Autori. // Fraktura. Dostupno na: <http://fraktura.hr/autori/a-38> (30.09.2013.)

Osti, Josip: Rana u srcu-slavuj u rani; Meandar, 2002.

NSK	821.163.42-1 Hrvatska književnost. Pjesništvo
FFZG	821.163(497.6)-1 Bosanskohercegovačka književnost. Pjesništvo
KGZ	821.163(497.6)-1 Bosanskohercegovačka književnost. Pjesništvo

Komentar: Zanimljivo je da, sudeći po životopisu, nema razloga zašto bi J. Osti spadao u hrvatsku književnost, a NSK ga upravo tako klasificira, dok se knjižnica FFZG i KGZ opredjeljuju za klasificiranje u bosanskohercegovačku književnost, što je ipak puno bliže činjeničnom stanju. Možda je razlog taj što piše na hrvatskom jeziku, pa se klasifikator lako može zbuniti.

S druge strane, nema razloga zašto se bilo koji pisac koji je ovladao hrvatskim standardom ne bi smatrao hrvatskim piscem, pri čemu je manja vjerojatnost da će u tome uspjeti i za to imati motiva pisac čiji je materinski jezik posve drugačiji od hrvatskog, ali takva teoretska mogućnost postoji za pisca sa slavenskog dijela Balkana koji može donijeti takvu osobnu odluku i u tom slučaju ne mora učiti novi jezik nego se prilagoditi novoj normi, a na dulje staze i sam pridonositi korpusu i amandmanima na standard. Utjecaj na leksikografiju, normu i korpus pripada dalekosežnim posljedicama koje prvo piščeva, a zatim i klasifikatorova odluka mogu imati na neki jezik.

Jergović, Miljenko, hrvatski i bosanski književnik i novinar (Sarajevo, 28. V. 1966). Potkraj 1980-ih suradnik sarajevskih novina i časopisa, a od početka 1990-ih i vodećih hrvatskih dnevnih i tjednih novina. Objavljivao je poeziju Opservatorija Varšava (1988), Uči li noćas neko u ovom gradu japanski (1990) i dr. Kao prozaik javlja se zbirkom priča Sarajevski Marlboro (1994), koja će, kao i sljedeće zbirke *Karivani* (1995) i *Mama Leone* (1999), steći popularnost te mnogobrojne prijevode na svjetske jezike. Piše kolumne, eseje, polemike i kritike *Naci bonton* (1999), *Historijska čitanka* (2000), dramu *Kažeš anđeo* (2000), roman *Dvori od oraha* (2003).³⁷

Od 1993. godine živi i radi u Zagrebu.

³⁷ Proleksis enciklopedija online. // Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Lipanj 2012. Dostupno na: <http://proleksis.lzmk.hr/29031/> (30.09.2013.)

Jergović, Miljenko: Mama Leone; Durieux, 1999.

NSK	821.163.42-32 Hrvatska književnost. Romani
FFZG	821.163.42-31 Hrvatska književnost. Novele
KGZ	821.163.42-3 Hrvatska književnost. Romani, novele, pripovijetke

Komentar: Sve tri knjižnice jednoglasno ga opisuju kao hrvatsku književnost, iako postoji mogućnost opisa kao npr. bosanskohercegovačka književnost na području hrvatske. Autor piše na hrvatskom jeziku i živi u Hrvatskoj, što je možda pridonijelo tome da bude jednoglasno prihvaćen kao hrvatski pisac. Jezična analiza pokazala bi da se Jergović doduše služi kolokvijalnim, regionalnim i dijalektalnim jezikom. Prevladava međutim hrvatski vokabular, a Jergović je i prema drugim kriterijima hrvatski pisac.

Njegoš, Petar II. Petrović (zvan Vladika Rade), crnogorski vladika i pjesnik (Njeguši, 1. XI. 1813 – Cetinje, 19. X. 1851). Godine 1830. preuzeo je crkvenu i svjetovnu vlast u Crnoj Gori. Pritisnut općom političkom situacijom, uvidio je da mora u crnogorsko društvo, život i ustroj unijeti korjenite promjene (plemensko upravljanje zamijeniti modernijom upravom, osigurati granice, podići škole, sagraditi putove). Godine 1850. teško se razbolio, zimu proveo u Napulju, ali se vraća na Cetinje gdje i umire.

Književno se počeo razvijati pod utjecajem narodnog pjesništva, Petra I. Petrovića i Sime Milutinovića Sarajlije. U prvoj mu se knjizi mahom nalaze ode, ali ima i pjesama veće umjetničke vrijednosti (Pustinjak cetinjski). Pjesnički progovara o neprestanoj borbi između dobra i zla (Luča mikrokozma, 1845). U Gorskom vijencu (1847), deseteračkom spjevu s dramatskim elementima, osnovni je motiv istraga poturica za vrijeme vladike Danila, u kojoj Njegoš prikazuje svoju osobnu, ali i općeljudsku dramu – progovara o pravdi i nepravdi, o nasilju i tiraniji, o suprotnostima koje hrane jedna drugu. Posljednje mu je djelo Lažni car Šćepan Mali (1851).³⁸

³⁸ Proleksis enciklopedija online. // Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Rujan 2013. Dostupno na: <http://proleksis.lzmk.hr/41508/> (05.10.2013.)

1948. godine Njegoš se dopisivao s hrvatskim banom Josipom Jelačićem, te mu nudio vojnu pomoć. U pismu od 17. studenoga 1848. godine, odgovara guverneru Dalmacije, Johanu Turskom:

„Istina je da su Crnogorci spremni da budu u pomoći svojoj braći Hrvatima, jedno po jedinoplemenosti, a drugo po njihovoj prirodnoj naklonosti vojničke trudove snositi.“

U svojoj crnogorskoj putovnici iz prve polovice 19. stoljeća, sam se izjasnio Crnogorcem.

Godine 1927. Njegošev Gorski vijenac Dušan Bogosavljević preveo je s crnogorskog na srpski jezik. To je učinjeno, kako kaže dr. Žarko Đurović, da bi Srbi mogli lakše razumjeti Njegoševo djelo jer je Njegošev „original za njih bio nerazumljiv“.

Njegoš, Petar Petrović: Gorski vijenac; Školska knjiga, 1981.

NSK	886(497.16)-13 Crnogorska književnost (stara oznaka). Epske pjesme
FFZG	821.163(497.16)-13 Crnogorska književnost. Epske pjesme
KGZ	821.163.41-1 Srpska književnost. Pjesništvo

Komentar: NSK starom oznakom opisuje djelo P. Njegoša kao crnogorsku književnost, isto kao i knjižnica FFZG čija je klasifikacija novijeg datuma. To ukazuje na činjenicu da se crnogorska književnost već gledala kao cjelina i prije no što se Crna Gora odvojila od Srbije. KGZ ga navodi kao srpsku književnost.

Zaključno, iz navedenih primjera vidljiva je nedosljednost klasifikacije kakva se provodi u trima navedenim hrvatskim knjižnicama, s obzirom na raspored pisaca s ovih prostora, čija etničnost te jezična i geografska pripadnost nisu strogo podudarne. Vidljivo je i nepostojanje sustavnosti unutar te nedosljednosti, odnosno proizvoljnost koja bi se mogla temeljiti na subjektivnoj procjeni uz utjecaj vremena i prostora. Klasifikator je u tom procesu kriterij, ali i potencijalni subjekt proučavanja eventualnog znanstvenog rada. Promatrana studija mogla bi se proširiti i na druge prostore i vremenski produbiti kad bi se u obzir uzeli na primjer Ivan Česmički i članovi obitelji Zrinski. Vidljivo je i da je knjižnica FFZG posvetila možda malo više pozornosti istraživanju životopisa pojedinih interkulturnih autora. Razlog tome mogao bi biti kvalitetniji klasifikator, ali možda i činjenica da se ipak radi o

visokoškolskoj knjižnici koja ima i odsjek južnoslavenske filologije zbog kojeg je bitno da interkulturalni autori budu preciznije opisani i obilježeni u katalogu.

Kriteriji klasifikacije istaknutog pisca navedeni u pojedinačnim primjerima ne primjenjuju se u svakoj knjižnici jednako. Takva neusklađenost i neuravnoteženost može biti rezultat različitosti pristupa, pomanjkanja stručnih kadrova, projekata pa i volje te osjećaja konkurentnosti. Plodni autori ostavljaju iza sebe golem opus čija analiza iziskuje mnogo vremena stručno osposobljenih osoba koje bi uz proučavanje tog opusa trebale vrijeme posvetiti čitanju književne kritike. Zbog opsega posla i premalog broja klasifikatora, projekt bi se mogao proširiti izvan stručne sfere i prihvaćati sugestije čitatelja, čitateljskih klubova, sastavljača foruma i slično, no završnu riječ trebaju imati hrvatske institucije.

Često se tek s vremenom određuje pripadnost neke ličnosti nekoj kulturi, ne samo u književnosti i ne samo u klasifikaciji, a katkad dvije, obično susjedne nacije, međusobno neovisno svojataju istu ličnost pa čak imaju i nepodudarne priče o toj ličnosti. Jedna od tekovina Ilirskog preporoda jest i vađenje iz zaborava upravo nekih hrvatskih velikana koji su danas sastavni dio hrvatske kulture. Klasifikacija premda ima vrlo pragmatičnu svrhu slučajno tako postaje filter u hrvatsku kulturu i prvi korak za pristup toj kulturi, a klasifikacija i bibliotekarstvo postaju humanističke grane mnogo krupnije odgovornosti nego što se površnom promatraču može učiniti.

6.2. Primjeri stručne literature

Frangeš, Ivo, hrvatski povjesničar književnosti i prevoditelj (Trst, 15. IV. 1920 – Zagreb, 29. XII. 2003). Redoviti profesor na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, od 1963. Predavao je na inozemnim sveučilištima. Redovni član HAZU od 1968. Predsjednik DHK-a i Saveza književnika Jugoslavije. Uređivao je časopise *Umjetnost riječi*, *Forum* i *Croatica*, različite zbornike (Krležin zbornik, 1964; Jagićev zbornik, 1986) i mnoga izdanja domaćih pisaca. Jedan je od osnivača Zagrebačke stilističke škole. Uveo je stilističku kritiku i metodu interpretacije, a u kritičkim radovima pokušavao spojiti historiografski pristup i neke elemente strukturalističke teorije.

Najznačajnijim njegovim djelom smatra se *Povijest hrvatske književnosti* (1987). Bavio se i tal. piscima (*Talijanske teme*, 1967). Prevodio s talijanskog (Machiavelli, Verga,

Manzoni, Vasari, De Sanctis) i francuskog (Stendhal). Godine 1974. dobio je Herderovu nagradu za književnost. Ostala važna djela: Stilističke studije (1959), Studije i eseji (1967), Matoš, Vidrić, Krleža (1974), Nove stilističke studije (1986), Suvremenost baštine (1992).³⁹

Frangeš, Ivo: Talijanske teme; Naprijed, 1967.

NSK	821.131.1.09 Talijanska književnost. Prikazi u povijesnom obliku.
FFZG	821.131.1.09 Talijanska književnost. Prikazi u povijesnom obliku
KGZ	821.131.1(091) Talijanska književnost. Povijest književnosti

Komentar: Budući da se radi o povijesnom prikazu talijanske književnosti, to jest o stručnoj literaturi, prioritet ima obrađivani predmet. Stoga sve tri knjižnice imaju ujednačeni klasifikacijski zapis, bez nedoumica.

Frangeš, Ivo: Antun Barac; Sveučilišna naklada Liber, 1978.

NSK	886.2.09 Barac, A. Hrvatska književnost (stara oznaka). Književna kritika
FFZG	821.163.42.09 Barac, A. Hrvatska književnost. Književna kritika
KGZ	821.163.42.09 Hrvatska književnost. Književna kritika. Prikazi

Komentar: NSK navodi staru oznaku za hrvatsku književnost, dok knjižnica FFZG i KGZ navode nove oznake za hrvatsku književnost, ali i u ovom slučaju klasifikacije su ujednačene budući da se radi o stručnoj literaturi u kojoj je predmet na prvom mjestu.

Flaker, Aleksandar, hrvatski književni teoretičar i povjesničar (Białystok, 24. VII. 1924 – Zagreb, 25. X. 2010). Od 1949. na Katedri za rusku književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Predavao je na mnogim inozemnim sveučilištima. Od 1991. redoviti je član HAZU. Slavist i komparativist. Posebno je proučavao veze između hrvatske i ruske književnosti, rusku književnost nakon revolucije, napose avangardna književna gibanja, a objavljivao je i radove s područja teorije književnosti. Uredio je i sastavio više antologija (Heretici i sanjari, 1954, 1988) i zbornika (Hrvatska književnost prema europskim

³⁹ Proleksis enciklopedija online. // Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Lipanj 2012. Dostupno na: <http://proleksis.lzmk.hr/22020/> (05.10.2013.)

književnostima, s K. Pranjićem, 1970). Jedan od pokretača časopisa Umjetnost riječi osnivač Zagrebačke književno-teorijske škole. Prevodio s ruskoga (Majakovski, Oleša, Kaverin i dr.). Važnija djela: Suvremeni ruski pisci (1962), Stilovi i razdoblja (1964), Ruski klasici XIX. stoljeća (1965), Književne poredbe (1968), Modelle der Jeans-Prosa (1975), Stilske formacije (1976), Proza u trapericama (1976), Poetika osporavanja (1982), Ruska avangarda (1984), Nomadi ljepote (1988).⁴⁰

Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu radio je kao redovni profesor ruske književnosti, te gostovao na europskim sveučilištima u Amsterdamu, Freiburgu, Beču, Grazu i mnogim drugima, a 1973. i na sveučilištu Yale.

Osim što je bio član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, bio je i dopisni član Slovenske akademije, Poljske akademije i počasni član Mađarske akademije znanosti i umjetnosti.

Najvažnija polja njegovog rada bila su ruska i hrvatska književnost, komparatistika, avangardna književnost i interkulturalni studiji. Primio je značajne nagrade i priznanja za svoj rad, kao što su nagrada Vladimir Nazor (1984.), za životno djelo i Kiklop za životno djelo (2009.)

Flaker, Aleksandar: Ruski klasici XIX. stoljeća; Školska knjiga, 1965.

NSK	882.09"18" Ruska književnost (stara oznaka). Književna kritika. 19. stoljeće
FFZG	821.161.1.09"18"-3 Ruska književnost. Književna kritika. 19. stoljeće. Proza
KGZ	821.161.1.09 Ruska književnost. Književna kritika. Prikazi

Komentar: NSK navodi staru oznaku za rusku književnost. I u ovom slučaju klasifikacijske oznake su ujednačene, iako su one FFZG i KGZ novijeg datuma. Prioritet ima tema kojom se stručna literatura bavi i precizno je opisana klasifikacijskim brojevima u sva tri slučaja.

⁴⁰ Proleksis enciklopedija online. // Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Listopad 2012. Dostupno na: <http://proleksis.lzmk.hr/21539/> (05.10.2013.)

Flaker, Aleksandar: Ruska avangarda; Liber, 1984.

NSK	882.09"1900/1930":74/76.036.7]=862 Ruska književnost (stara oznaka). Prikazi u povijesnom obliku. Razdoblje od 1900.-1930. godine. Crtanje, dizajn/grafička umjetnost, grafika. Ekspresionizam. Na hrvatskom jeziku. 74/76.036.7:882.09"1900/1930"]=862 Crtanje, dizajn/grafička umjetnost. Ekspresionizam. Ruska književnost. Prikazi u povijesnom obliku. Razdoblje od 1900.-1930.. Na hrvatskom jeziku.
FFZG	821.161.1.09"1900/1930":74/76 Ruska književnost. Prikazi u povijesnom obliku. Razdoblje od 1900.-1930. godine. Crtanje, dizajn/grafička umjetnost.
KGZ	82.091 Komparativna književnost 21.161.1(091) Ruska književnost. Povijest književnosti

Komentar: U ovom se slučaju treba naglasiti radi o stručnoj literaturi koja tematizira povijest umjetnosti i književnost istovremeno. Sve su tri knjižnice kasificirale djelo kao rusku književnost, a NSK je u dvije oznake naglasila da je djelo na hrvatskom jeziku. Također, u slučaju NSK navedene su i stara i novija oznaka za rusku književnost. KGZ također ima dvije oznake, što pokazuje da su klasifikatori smatrali da je potrebno detaljno opisati predmet stručnog djela.

Žmegač, Viktor, hrvatski književni teoretičar i povjesničar (Slatina, 21. III. 1929). Nakon studija germanistike u Zagrebu i Göttingenu, predaje njemačku književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. U teorijskom istraživanju posvećen je odnosu književnosti i historiografije, te pokušaju uspostavljanja sociologije književnosti. Spoj povijesti i teorije književnosti izrazito je uspio u njegovu djelu *Povijesna poetika romana* (1987). Posvećen je istraživanju modernističkih poetika (Težišta modernizma, Duh impresionizma i secesije), objavio je nekoliko ključnih studija za hrv. književnost, *Krležini europski obzori* (1986) i *Hrvatska novela* (1998).

Kao germanist svjetskog glasa dobitnik je niza uglednih nagrada, među kojima Herderove i nagrade Humboldtove zaklade. Važna su mu djela *Književno stvaralaštvo i povijest društva*, 1976; *Geschichte der deutschen Literatur vom 18. Jahrhundert bis zur*

Gegenwart, 1978–84; *Književnost i zbilja*, 1982; *Tradition und Innovation*, 1993; *Od Bacha do Bauhausa*, 2007.⁴¹

Primio je Nagradu grada Zagreba, Nazorovu nagradu, Nagradu Krležina Fonda, Gundolfovu nagradu za germanistiku te Herderovu nagradu. Odlikovan je Velikim križem za zasluge Savezne Republike Njemačke.

Žmegač, Viktor: Bečka moderna : portret jedne kulture; Matica hrvatska, 1998.

NSK	130.2(436) Filozofija kulture. Austrija. (436.1) Republika Austrija
FFZG	130.2 Filozofija kulture 830(436).01 Moderna 7(091) Umjetnosti, rekreacija. Prikazi u povijesnom obliku 930.85(436) Kulturna povijest. Austrija
KGZ	930.85 Kulturna povijest. Povijest civilizacije 82.02 Književne škole, smjerovi i pokreti

Komentar: Sve tri knjižnice navele su višestruke klasifikacije djela, na sličan način. Nema razilaženja u jezičnoj pripadnosti, ali nije navedeno kojim jezikom je pisano, kao u prethodnom primjeru.

Žmegač, Viktor: Od Bacha do Bauhausa : povijest njemačke kulture; Matica hrvatska, 2006.

NSK	130.2(430)(091) Filozofija kulture, kulturni sustavi. Njemačka. Prikazi u povijesnom obliku. 930.85(430) Kulturna povijest. Njemačka.
FFZG	130.2(430)(091) Filozofija kulture, kulturni sustavi. Njemačka. Prikazi u povijesnom obliku. 008(430)(091) Civilizacija, kultura. Njemačka. Prikazi u povijesnom obliku 930.85(430)(091) Kulturna povijest Njemačke. Prikazi povijesnom obliku
KGZ	930.85(430) Kulturna povijest Njemačke 930.85 Kulturna povijest. Povijest civilizacije

⁴¹ Proleksis enciklopedija online. // Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Lipanj 2012. Dostupno na: <http://proleksis.lzmk.hr/51210/> (05.10.2013.)

Komentar: Ni u ovom slučaju nema razlilaženja u klasifikacijama NSK, FFZG i KGZ. Sve tri knjižnice opisuju stručnu literaturu u više oznaka, iscrpno opisujući predmet i dajući precizan prikaz teme.

Pogačnik, Jože, slovenski filmski redatelj i scenarist (Maribor, 22. IV. 1932 – Maribor, 18. VIII. 2002). Na filmu prisutan od 1959, jedan od najplodnijih slovenskih dokumentarista, najznačajniji su mu filmovi *Kako to boli* (1961), *Tuđincima na udaru* (1964), *Naručeni miraz* (1965), *Toper Coctail* (1976), *Bijeli nomadi* (1978). Okušao se i u igranom filmu (*Naš čovjek*, 1985).⁴²

Pogačnik, Jože: Književni susreti s drugima : jugoslavističke teme; Izdravački centar Rijeka, 1986.

NSK	886.09 Južnoslavenske književnosti (stara oznaka). Književna kritika
FFZG	821.163.09 Južnoslavenske književnosti. Književna kritika. Prikazi
KGZ	82.091 Komparativna književnost 821.163.09 Južnoslavenske književnosti. Književna kritika. Prikazi

Pogačnik, Jože: Jugoslavističke teme; Privlačica, 1990.

NSK	821.163(497.1).09 Južnoslavenske književnosti. Književna kritika. Prikazi
FFZG	821.163.09 Južnoslavenske književnosti. Književna kritika. Prikazi
KGZ	821.163.09 Južnoslavenske književnosti. Književna kritika. Prikazi

Komentar: Svi su zapisi u slučaju Pogačnika ujednačeni, s jednom sitnom razlikom, a to je u drugom primjeru oznaka za Jugoslaviju (497.1). Također je malo neobično što NSK za knjigu izdanu 1989. godine u prvom primjeru ima staru oznaku. Očito je da ni na koga nije utjecalo to što je Pogačnik rođeni Slovenac.

⁴² Proleksis enciklopedija online. // Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Lipanj 2012. Dostupno na: <http://proleksis.lzmk.hr/42021/> (28.10.2013.)

Grčević, Franjo (rođen 1923. u Cigleniku, umro 2009. u Zagrebu), dugogodišnji gimnazijski i sveučilišni profesor južnoslavenskih književnosti (Slavonski Brod, Sisak, Zagreb), lektor i gost-predavač na europskim sveučilištima (Renn, Beograd, Krakow, Moskva, Mannheim, Hamburg, itd.), utemeljitelj i višegodišnji voditelj Zagrebačke slavističke škole, voditelj projekta Komparativno proučavanje jugoslavenskih/južnoslavenskih književnosti, osnivač i predsjednik Ekološke javnosti, autor zapažene monografije-doktorata Književni kritičar i teoretičar Bogdan Popović (HFD, Zagreb, 1971.) i mnoštva studija i kritika, od čega u knjigama - Simbolizam, ekologija, eshatologija, Matica hrvatska, Zagreb, 2002., Srpske teme (komparatistika srodnih književnosti), SKD Prosvjeta, Zagreb, 2005. Posljednja mu je knjiga Religiozna ekologija i novi čovjek, Zagreb, 2009.⁴³

Grčević, Franjo: Srpske teme : Komparatistika srodnih književnosti : (izbor radova); Prosvjeta, 2005.

NSK	821.163.091 Južnoslavenske književnosti. Povijest književnosti
FFZG	821.163.41.09"18/19" Srpska književnost. Književna kritika. 19. i 20. stoljeće. 821.163(497.1)(091) Južnoslavenska književnost. Jugoslavija. Povijest književnosti
KGZ	821.163.41.09 Srpska književnost. Književna kritika 82.091 Komparativna književnost

Grčević, Franjo: Simbolizam, ekologija, eshatologija; Matica hrvatska,2002.

NSK	821.091 Povijest književnosti
FFZG	821.091 Povijest književnosti 821.163.4(497.6).09 Andrić, I. Srpska književnost na području Bosne i Hercegovine. Prikazi o Andriću. Književna kritika 82.0 Književne škole, smjerovi i pokreti
KGZ	82.02 Književne škole, smjerovi i pokreti 821.163.42.09 ANDRIĆ Hrvatska književnost. Književna kritika. Prikazi o Andriću

⁴³ Kovač, Z. Važan doprinos radu naše slavistike: Franjo Grčević, nekrolog // Croatica et Slavica Iadertina. Vol.6 No.6. Veljača 2011. Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=96984 (28.10.2013.)

Komentar: U prvom primjeru vidljiva je detaljna klasifikacija koju NSK i FFZG opisuju kao srpsku, ali i jugoslavensku. Činjenica je da se jugoslavensko često izjednačuje sa srpskim, što je u ovom slučaju izbjegnuto preciznim opisom. KGZ opisuje jedinicu samo kao djelo o srpskoj književnosti. U drugom primjeru, iz naslova knjige nije odmah očito da tematizira Andrićev rad, što su se knjižnice FFZG i KGZ potrudile prikazati dopisivanjem pored klasifikacijske oznake, dok se NSK ograničio samo na opis kao povijest književnosti.

Barac, Antun, hrvatski književni povjesničar i kritičar (Kamenjak, kraj Crikvenice, 20. VIII. 1894 – Zagreb, 1. XI. 1955). Bavio se novijom hrvatskom književnošću, od ilirizma do početaka XX. stoljeća, prateći i suvremena književna gibanja. Težio je stvaralačkoj kritici, a pri analiziranju naglašavao važnost socijalnog i političkog okruženja pisca i njegova djela. Važniji radovi: Vladimir Nazor (1918), August Šenoa (1926), Hrvatska književna kritika (1938), Vidrić (1940), Književnost i narod (1941), Mažuranić (1945), Veličina malenih (1947), Jugoslavenska književnost (1954), Hrvatska književnost I i II (1954. i 1960), Bijeg od knjige (1965), Književnost Istre i Hrvatskog Primorja (1968).⁴⁴

Barac, Antun: Bijeg od knjige; Naprijed, 1965.

NSK	886.2-4 Hrvatska književnost (stara oznaka). Esej.
FFZG	821.163.42-4 Hrvatska književnost. Esej. 821.163.42-8 Hrvatska književnost. Poligrafije.
KGZ	821.163.42-82 Hrvatska književnost. Poligrafije. Aforizmi. Maksime

⁴⁴ Proleksis enciklopedija online. // Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Listopad 2013. Dostupno na: <http://proleksis.lzmk.hr/10759/> (2.11.2013.)

Barac, Antun: Jugoslavenska književnost; Matica hrvatska, 1954.

NSK	821.163(091) Južnoslavenske književnosti. Povijest književnosti
FFZG	821.163(091) Južnoslavenske književnosti. Povijest književnosti
KGZ	821.163(091) Južnoslavenske književnosti. Povijest književnosti

Komentar: U primjerima A. Barca nema bitnijih razlika, ujednačeni su budući da se radi o hrvatskom autoru i o djelima koja imaju jasnu tematiku.

6.3. Komentar o klasifikaciji stručne literature:

Kod stručne literature nacionalna pripadnost autora i njihovo opredjeljenje ne smatraju se faktorom koji bi bilo potrebno definirati, budući da je pažnja posvećena što preciznijem definiranju stručnog djela. Također, samo u jednom primjeru navedeno je kojim jezikom je pisano, iako je to važan podatak kad se radi o književnostima stranih jezika, osobito zato što bi mogla sadržavati članke na jeziku kojeg obrađuje. U većini slučajeva dodjeljuje se više oznaka po svakoj jedinici, ali to nije strogo propisano već ovisi o volji i preciznosti klasifikatora.

Važna je prva UDK oznaka jer o njoj ovisi raspored stručne građe na policama u slobodnom pristupu. Također, ukoliko je sadržaj interdisciplinaran (kao kad se radi o povijesnom prikazu književnosti i umjetnosti), dokument treba klasificirati na više različitih skupina. Stoga klasifikatori moraju međusobno surađivati i uskladiti mišljenja o redoslijedu UDK oznaka. Dogovorena rješenja bilo bi dobro zabilježiti da bi obrada knjižnične građe bila što ujednačenija. Što se tiče klasificiranja stručne literature, Skok navodi:

„Povijest književnosti (ipak) mora pratiti sveobuhvatnije književne procese unutar pojedinačnih literarnih razdoblja, ugrađujući ih u njihove povijesno – političke i socijološke okvire, s naročitim naglaskom na duhovnom ozračju toga okvirnog konteksta. Pri tom valja naći pravu mjeru između pozitivističkog i fenomenološkog pristupa u analizi književnih ostvarenja. Pravi zadatak književnog povjesnika, naime, u ostvarivanju je velike sinteze bilo cjelokupnog stvaralaštva nacionalne književnosti,

bilo samo određenog stilsko – formacijskog razdoblja, ili pak žanrovskoga književnoga – povijesnog osmišljavanja određene nacionalne ili svjetske literature.⁴⁵

⁴⁵ Skok, J. Hrvatski književni povjesničari u kritičkom obzorju Miroslava Šicela. // Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin. 16/17 (2006) ; str. 36.

7. Zaključak

Znanstvena strogoća često je suprotstavljena ljudskom faktoru koji je, ma koliko neznanstven, ipak ključan u svim događanjima koji se tiču ljudskih odnosa, kretanja, sukoba i stvaralaštva. Ta su dva faktora, znanost i ljudski element, kao što je napomenuto kod Stanka Vraza, suprotstavljeni i u klasifikacijskom ogranku knjižničarstva, ne samo na ovim prostorima nego manje-više na svima u svijetu.

Historijskom ekstenzijom možemo zamisliti u kakvoj bi se neprilici našao klasifikator kad bi htio razdvojiti staroegipatske od koptskih spisa, akadске od babilonskih, sanskrtske od praktskih, latinske od vulgarnolatinskih i romanskih i slično. Takav bi klasifikator morao posjedovati enciklopedijska arheološka i lingvistička znanja, a kad bi se isti klasifikator posvetio modernijim narodima, morao bi uzeti u obzir sociološke, političke, vjerske i povijesne faktore da precizno (ukoliko je to moguće) razgraniči, na primjer, bosanske pisce od hercegovačkih ili srpske od crnogorskih. S vremenom je u slavenskim jezicima nastalo sve više kategorija, ponekad teško razlučivih. Tako je Prešernovu nagradu i nagradu Kresnik 2009. godine dobio Goran Vojnović, pisac bosanskog porijekla rođen u Sloveniji, za djelo *Čefurji raus*, pisano na slovenskom, u kojem tematizira upravo probleme Bosanaca naseljenih u Sloveniji. Vrlo je vjerojatno da bi razni klasifikatori to djelo različito klasificirali, s različitim objašnjenjima, od kojih bi svako bilo ispravno i prihvatljivo.

Razne etničke podgrupe traže priznanje i putem knjižnične klasifikacije kao kulturne potvrde, neovisne o političkoj, ili čak kao najava ili surogat političke. Klasifikacija na taj način postaje nepolitičko oruđe za davanje legitimiteta marginaliziranim skupinama i etabliranim narodima. S druge strane, klasifikator ima posla sa živim narodima i pojedincima koji žele biti klasificirani na način koji nije uvijek u skladu s kritikom ili pak ne žele biti uopće klasificirani pa se klasifikator zatječe u ulozi neželjenog arbitra. Klasifikator mora, dakako, biti upoznat i sa samim književnim radom, konkretno opusom pojedinca kojeg namjerava klasificirati, s obzirom na to na kojem je jeziku izvorno stvarao, koju je kulturu predstavljao i u kojoj je zemlji živio. Klasifikacija tako ne može biti svedena na brojke i oznake jer mora u obzir uzeti ljudski faktor.

Iz ovog kratkog zaključka i cijeloga rada vidljivo je koliko je konzultacija sa stručnjacima i priručnicima i koliko osobnog znanja potrebno da bi se provela klasifikacija

koja bi bila istovremeno pravična i funkcionalna, koja bi odolijevala propagandi prateći društvenopolitička kretanja oslušujući i političke i povijesne i arheološke i jezične i druge izvore ne oslanjajući se na puku uvriježnost. Također, jasno je da pri obuci klasifikatora nije dovoljna isključivo stručna naobrazba, već i opća kultura te životno iskustvo na koje ne smiju utjecati predrasude i stereotipi.

8. Literatura

1. Broughton, V. Essential Classification.. New York : Neal - Schuman Publishers, Inc, 2004.
2. East Indo-European and Celtic literatures. // Dewey Decimal Classification. Dostupno na: <http://dewey.info/class/891.8/e23/2012-10-24/about.en> (29.09.2013.)
3. Hrvatski biografski leksikon. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Dostupno na: <http://hbl.lzmk.hr/> (25.9. 2013.)
4. Kovač, Z. Važan doprinos radu naše slavistike: Franjo Grčević, nekrolog. // Croatica et Slavic Iadertina. Vol.6 No.6. Veljača 2011. Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=96984 (28.10.2013.)
5. Lasić-Lazić, J. Znanje o znanju. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1996.
6. Lasić Lazić, J, Slavić, A. Kako u organizaciji informacija i znanja treba razumijevati, koristiti i proučavati knjižničnu klasifikaciju.// Informatologia. 37. 2004, 4, str. 270.
7. Library of Congress Classification Outline. //The Library of Congress. Dostupno na: http://www.loc.gov/aba/cataloging/classification/lcco/lcco_p.pdf (29.09.2013.)
8. Proleksis enciklopedija online. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Dostupno na: <http://proleksis.lzmk.hr/> (25.9.2013.)
9. Sekne, M. Neke dvojbe u klasifikaciji književnosti prema UDK i njihova interpretacija u praksi Nacionalne i sveučilišne knjižnice. // Vijesnik bibliotekara Hrvatske 49, 3/4(2006), str. 96.
10. Skok, J. Hrvatski književni povjesničari u kritičkom obzorju Miroslava Šicela. // Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin. 16/17 (2006) ; str. 36.
11. Stipčević, A. Cenzura u knjižnicama. Zagreb : Zavod za informacijske studije, 1992.

12. The Ten Main Classes. // Dewey Decimal Classifications Summaries. Dostupno na:
<http://www.oclc.org/dewey/resources/summaries.en.html#ten> (29.09.2013.)
13. Univerzalna decimalna klasifikacija : hrvatsko džepno izdanje / prijevod s engleskog
Jelica Leščić. Zagreb : Naklada Nediljko Dominović, 2003.
14. Univerzalna decimalna klasifikacija. // Upute za uporabu / I.C. McIlvaine. Hague : UDC
Consortium, 2000. Str. 201.
15. Univerzalna decimalna klasifikacija : Slovenska skrajšana izdaja / objavila centralna
tehniška knjižnica. Ljubljana : Centralna tehniška knjižnica, 1967.
16. Žuljević, E. Savremeni bibliotečki klasifikacioni sistemi. Sarajevo : Društvo
bibliotekara Bosne i Hercegovine, 1988.